

Onveilig seksueel gedrag:

Een onderzoek naar de verklarende waarde van de Theory of Planned Behaviour en het Prototype Willingness Model

Naam:	Dorieke Kuijpers
Plaats, datum:	Enschede, juni 2007
Studierichting:	Psychologie
Faculteit:	Gedragwetenschappen
Instelling:	Universiteit Twente, Enschede
Begeleidende docenten:	Dr. H. Boer Dr. M.E. Pieterse

Onveilig seksueel gedrag:

Een onderzoek naar de verklarende waarde van de Theory of Planned Behaviour en het Prototype Willingness Model

Naam:	Dorieke Kuijpers
Plaats, datum:	Enschede, juni 2007
Studierichting:	Psychologie
Faculteit:	Gedragwetenschappen
Instelling:	Universiteit Twente, Enschede
Begeleidende docenten:	Dr. H. Boer Dr. M.E. Pieterse

Samenvatting

Onderzoek wijst uit dat er een stijgende trend is te zien in het aantal vastgestelde hiv-infecties en andere soa's in Nederland. De cijfers laten verder zien dat jongeren een disproportioneel aandeel hebben in het aantal waargenomen soa's. Naast jongeren vormen ook allochtonen een risicogroep, in het bijzonder allochtonen van Surinaamse en Antilliaanse afkomst (RIVM, 2006).

In het huidige onderzoek is voornamelijk gekeken naar de verklarende waarde van twee modellen: de Theory of Planned Behaviour (Ajzen, 1985) en het Prototype Willingness Model (Gibbons & Gerrard, 1995). De Theory of Planned Behaviour gaat ervan uit dat gedrag rationeel en intentioneel is. Hoewel het model goed in staat is om de intentie te verklaren, wordt vaak niet meer dan een kwart van de variantie in gedrag verklaard (Armitage & Conner, 2001). Een reden hiervoor zou kunnen zijn dat het gedrag niet geheel intentioneel is. Als reactie op deze gedachte is het Prototype Willingness Model ontwikkeld, dat zich in het bijzonder richt op het verklaren en voorspellen van non-intentioneel gedrag. Het Prototype Willingness Model meet het intentionele gedrag door middel van prototypes. In het huidige onderzoek is tevens gekeken of een gedragsspecifiek prototype beter in staat is om onveilig seksueel gedrag te verklaren dan een algemeen prototype. Daarnaast is onderzocht of er verschillen zijn in de invloed van safe sex prototypes en unsafe sex prototypes. Als laatste is gekeken naar de invloed van de aan het Prototype Willingness Model gerelateerde variabelen prototype overdenking, prototype gelijkens en prototype attractivens.

In het huidige onderzoek zijn twee vragenlijsten afgenomen onder ROC-scholieren in de leeftijd van 15 tot en met 22 jaar oud. De resultaten van het onderzoek toonden aan dat zowel de variabelen van de Theory of Planned Behaviour als de variabelen van het Prototype Willingness Model goed in staat zijn om onveilig seksueel gedrag te verklaren. De variabelen van beide modellen samen, inclusief demografische variabelen, verklaarden meer dan een derde van de variantie in condoomgebruik. De resultaten lieten daarnaast zien dat het ontwikkelen van gedragsspecifieke kenmerken de betrouwbaarheid van de prototype schalen kan verhogen en tot meer significante resultaten kan leiden. Tevens werd aangetoond dat het unsafe sex prototype, zeker na toevoeging van gedragsspecifieke kenmerken, invloed heeft op het gedrag. Er zijn geen significante resultaten gevonden wat betreft het safe sex prototype. Het verschil in werking tussen het safe sex en het unsafe sex prototype is daarom niet duidelijk geworden. Als laatste is gebleken dat de variabelen prototype gelijkens en prototype aantrekkelijkheid een grote directe en indirecte invloed hebben op onveilig seksueel gedrag. Het wordt daarom aanbevolen om deze variabelen op te nemen in het Prototype Willingness Model.

Summary

Research shows that the number of diagnosed hiv-infections and other STDs in the Netherlands is still rising. Furthermore, it is evident that adolescents are more at risk than others. The same can be said about people with a different ethnic background, in particular people from Suriname or the Antilles (RIVM, 2006).

The current study focuses on testing two models that try to explain and predict unsafe behaviour: the Theory of Planned Behaviour (Ajzen, 1985) and the Prototype Willingness Model (Gibbons & Gerrard, 1995). The Theory of Planned Behaviour assumes that behaviour is both rational and intentional. However, even though the model is very capable in explaining intention, it often explains less than a quarter of the variance in unsafe behaviour (Armitage & Conner, 2001). As a response to this, the Prototype Willingness Model was developed. This model concentrates on explaining and predicting unsafe behaviour that is not intentional, and it does so by measuring prototypes. This leads to another goal of the current research, which was to determine whether a behaviour specific prototype works better than a general prototype when it comes to explaining and predicting unsafe behaviour. Also, the research intended to see if there was a difference between the influence of safe sex prototypes and unsafe sex prototypes. And, finally, the influence of the variables prototype contemplation, prototype similarity and prototype attractiveness was examined.

In the current research, two questionnaires were developed. These were filled out by students in the age of 15-22 years old. The results of the research show that both the variables of the Theory of Planned Behaviour and the variables of the Prototype Willingness Model are very capable in explaining unsafe sexual behaviour. The variables of both models, together with demographic variables, explain more than a third of the variance in condom use. Furthermore, the findings show that the development of a behaviour specific prototype can increase the reliability of the prototype scales, and that it can lead to more significant results. Results also indicate that the unsafe sex prototype has an influence on unsafe sexual behaviour. However, no significant results were found concerning the safe sex prototype. Therefore, it was not possible to examine the difference between the safe sex prototype and the unsafe sex prototype. Finally, the results indicate that the variables prototype attractiveness and prototype similarity both influence unsafe sexual behaviour. Therefore, it is recommended that these variables be included in the Prototype Willingness Model.

Voorwoord

In september vorig jaar ben ik mij gaan richten op de zoektocht naar een interessant onderwerp voor mijn masterthese. Aangezien het onderwerp van mijn bachelorthese mij erg aansprak, heb ik al snel besloten om wederom onderzoek te gaan verrichten naar onveilig seksueel gedrag onder adolescenten. Samen met de heer Boer ben ik mij vervolgens gaan oriënteren op een interessante onderzoeksvraag. Dit verliep erg vlot en soepel. Het werven van respondenten op scholen verliep iets moeizamer, zeker in vergelijking met het onderzoek dat ik samen met Jostan op de Dominicaanse Republiek heb uitgevoerd, maar gelukkig is ook dit uiteindelijk goed gekomen. De laatste maanden ben ik erg druk geweest, en soms was het afronden van mijn scriptie moeilijk te combineren met de nieuwe studie waar ik in februari van dit jaar mee ben begonnen. Het feit dat ik alles tot een goed eind heb weten te brengen heb ik dan ook mede te danken aan een aantal mensen in mijn omgeving, die ik graag hartelijk wil bedanken hiervoor.

Als eerste gaat mijn dank uit naar mijn begeleiders, dhr. Boer en dhr. Pieterse, voor de goede begeleiding, en in het bijzonder voor de leerzame en opbouwende kritieken die zij mij hebben gegeven. De samenwerking met beide begeleiders verliep erg goed en de besprekingen waren voor mij altijd erg nuttig. Elke keer als ik na een bespreking met de trein terug ging richting Amsterdam, zat ik weer vol inspiratie en was ik druk bezig met het noteren van alle ideeën. Verder wil ik graag mevrouw Joosten van het ROC van Amsterdam bedanken, de heer De Jong van ROC De Noord in Dronten, en de heer Rol en de heer Van den Nieuwendijk van het ROC in Leiderdorp. Mede dankzij hen heb ik een groot aantal respondenten kunnen werven op de verschillende ROC-opleidingen.

Tot slot wil ik graag mijn familie en vrienden bedanken voor hun steun tijdens deze voor mij zo drukke maanden. In het bijzonder wil ik graag mijn beide ouders bedanken voor hun steun in alle opzichten. Mijn vader heeft mij, zoals altijd, erg geholpen door middel van het lezen van mijn werk en het geven van nuttige tips. Ook Jeske, mijn zus, wil ik bedanken voor haar vele adviezen en ideeën. Laurie, mijn zusje en huisgenote, wil ik bedanken voor de vele opbeurende peptalks. Ik had me geen beter huisgenootje kunnen wensen tijdens de afgelopen maanden. Uiteraard wil ik ook graag Jeroen bedanken voor zijn hulp met de lay-out van mijn scriptie en de uitleg over opmaakprofielen. Zonder hem had ik mijn computer al lang uit het raam gegooid. Bedankt allemaal!

Dorieke

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Summary	4
Voorwoord	5
1. Inleiding en onderzoeksopzet	8
1.1 Onveilig seksueel gedrag: feiten en cijfers	8
1.2 Doelstelling en probleemstelling	10
2. De Theory of Planned Behaviour en het Prototype Willingness Model.....	12
2.1 De Theory of Planned Behaviour	12
2.1.1. <i>De sociale cognities van de TPB.....</i>	<i>12</i>
2.1.2. <i>De TPB in relatie tot onveilig gezondheidsgedrag</i>	<i>14</i>
2.2 Het Prototype Willingness Model	14
2.2.1. <i>De sociale cognities van het PWM.....</i>	<i>14</i>
2.2.2. <i>Het PWM in relatie tot onveilig gezondheidsgedrag</i>	<i>15</i>
2.2.3. <i>Prototype gelijkenis, prototype overdenking en prototype aantrekkelijkheid.....</i>	<i>17</i>
2.3 Demografische variabelen	19
2.4 Onderzoeksvragen	20
2.4.1. <i>Hoofdvraag.....</i>	<i>20</i>
2.4.2. <i>Subvragen.....</i>	<i>20</i>
3. Methoden van onderzoek.....	23
3.1 Kwalitatief vooronderzoek	23
3.1.1. <i>Doel van het kwalitatieve onderzoek.....</i>	<i>23</i>
3.1.2. <i>Respondenten</i>	<i>23</i>
3.1.3. <i>Meetinstrument.....</i>	<i>24</i>
3.1.4. <i>Procedure</i>	<i>24</i>
3.1.5. <i>Resultaten</i>	<i>25</i>
3.2 Kwantitatief onderzoek	27
3.2.1. <i>Respondenten</i>	<i>27</i>
3.2.2. <i>Meetinstrument.....</i>	<i>27</i>
3.2.3. <i>Procedure</i>	<i>30</i>

4. Resultaten.....	31
4.1 Respondenten en seksueel gedrag	31
4.1.1. Demografische gegevens van de onderzoeksgroep.....	31
4.1.2. Seksuele ervaring en condoomgebruik.....	32
4.2 Kenmerken van de prototype schalen	33
4.2.1. Kenmerken van het unsafe sex prototype	33
4.2.2. Kenmerken van het safe sex prototype	35
4.3 Variabelen van het Prototype Willingness Model.....	37
4.4 Variabelen van de Theory of Planned Behaviour	40
4.4.1. Sociale cognities van de TPB.....	40
4.4.2. Attitudes.....	42
4.4.3. Sociale normen.....	43
4.4.4. Waargenomen gedragscontrole	43
4.4.5. Zelf-effectiviteit.....	44
4.4.6. Intentie tot gedrag	44
4.5 Relatie variabelen PWM, TPB, demografische variabelen en gedrag	45
4.5.1. Correlaties variabelen TPB, variabelen PWM en gedrag	45
4.5.2. Regressieanalyses intentie tot gedrag en bereidheid tot risicogedrag	47
4.5.3. Regressieanalyses condoomgebruik.....	51
5. Conclusie en discussie	56
5.1 Conclusie.....	56
5.1.1. Verklarende waarde van de TPB en het PWM.....	57
5.1.2. Kenmerken prototypes.....	58
5.1.3. Het unsafe sex prototype en het safe sex prototype.....	59
5.1.4. Prototype gelijkenis, prototype overdenking en prototype aantrekkelijkheid.....	60
5.2 Discussie.....	61
5.2.1. Beperkingen huidige onderzoek	61
5.2.2. Aanbevelingen vervolgonderzoek.....	62
5.2.3. Ter afsluiting	63
Literatuurlijst	65
Bijlage 1: Vragenlijst kwalitatief vooronderzoek.....	69
Bijlage 2: Vragenlijst kwantitatief onderzoek	70

1. Inleiding en onderzoeksopzet

In dit hoofdstuk wordt in de eerste paragraaf eerst kort ingegaan op een aantal feiten en cijfers rondom de meest voorkomende seksueel overdraagbare aandoeningen in Nederland. Vervolgens komen in de tweede paragraaf de probleemstelling en de doelstelling van het onderzoek aan de orde.

1.1 Onveilig seksueel gedrag: feiten en cijfers

Hoewel veel mensen het waarschijnlijk niet beseffen, vormt het aantal hiv-infecties en andere soa's een groot probleem in Nederland. Er is de afgelopen jaren nog steeds een stijgende trend te zien in het aantal vastgestelde soa's en hiv-infecties.

Hieronder staan enkele andere cijfers die het probleem rondom HIV en andere seksueel overdraagbare aandoeningen in Nederland goed illustreren:

- 20.000 mensen leven naar schatting met het hiv-virus in Nederland, van wie 10.000 hun hiv-status niet weten
- Per jaar zijn er naar schatting 60.000 nieuwe chlamydia infecties; slechts een minderheid wordt gediagnosticeerd
- 10.000 personen bezoeken per jaar hun huisarts in verband met genitale wratten
- 7000 personen bezoeken per jaar hun huisarts in verband met herpes genitalis (RIVM, 2006)

Sinds 2003 worden nieuwe gevallen van soa's geregistreerd in een soa-peilstation. Dit peilstation bestaat uit 5 soa-poliklinieken en 9 GGD-instellingen. Ook door middel van huisartsenregistraties wordt er inzicht verkregen in het aantal soa's. De cijfers die vóór 2003 zijn verkregen zijn voornamelijk gebaseerd op vrijwillige registraties door poliklinieken, GGD-en en huisartsen. (Nationaal Kompas Volksgezondheid, 2005).

Het aantal vastgestelde diagnoses is vanaf het jaar 2000 tot en met 2005 voor veel soa's toegenomen. Dit geldt vooral voor het hiv-virus; het aantal hiv-diagnoses is sinds 2000 met 172% toegenomen. Het aantal vastgestelde diagnoses van syfilis is in dezelfde periode met 134% toegenomen. Ook het aantal vastgestelde gevallen van chlamydia laat een continue toename zien van 76% ten opzichte van het jaar 2000. Het aantal gevallen van gonorrhoe is ongeveer gelijk gebleven (RIVM, 2006).

Kortom, er is een stijgende trend te zien in het aantal vastgestelde diagnoses, en deze trend is niet alleen te verklaren door het toenemende aantal mensen dat zich laat testen en de toegenomen betrouwbaarheid van de tests.

Tabel 1 hieronder geeft de stand van zaken in 2005 weer betreffende het aantal hiv-infecties en veel voorkomende seksueel overdraagbare aandoeningen, namelijk chlamydia, gonorrhoe en syfilis. In tabel 1 zijn naast de absolute aantallen ook de trends weergegeven. Door middel van een percentage wordt het verschil in aantallen tussen 2004 en 2005 weergegeven. De cijfers zijn apart weergegeven voor mannen en vrouwen en er is tevens een aparte kolom voor homo- en biseksuele mannen (RIVM, 2006).

Tabel 1: Aantal vastgestelde diagnoses en de trend ten opzichte van 2004, weergegeven voor mannen, vrouwen en homo -of biseksuele mannen (Bron: RIVM, 2006)

	Absoluut aantal 2005	Percentuele verandering t.o.v. 2004			
		Algemene trend	Mannen heteroseksueel	Vrouwen	Mannen homo- en biseksueel
Chlamydia	5146	+15.1%	+17.0%	+18.3%	+7.8%
Gonorrhoe	1494	-2.9%	-18.1%	-5.2%	+10.3%
Syfilis	577	-8.1%	+11.6%	-24.1%	-9.5%
Hiv-positief	269	+9.4%	+9.4%	+12.5%	+27.1%

Tabel 1 laat zien dat het aantal mensen met een chlamydia-infectie het meest is toegenomen ten opzichte van 2004 (+15.1%). Dit was tevens de meest voorkomende soa in het jaar 2005. Het aantal mensen waarbij het hiv-virus werd vastgesteld is tevens toegenomen ten opzichte van 2004 (+9.4%). Vooral onder homo- en biseksuele mannen is het aantal flink gestegen. Het aantal vastgestelde diagnoses is voor gonorrhoe en syfilis licht gedaald in 2005, hoewel het aantal gonorrhoe diagnoses onder homo- en biseksuele mannen een toename van 10.3% laat zien en het aantal syfilis diagnoses onder heteroseksuele mannen met 11.6% is gestegen ten opzichte van 2004.

Uit onderzoek blijkt dat met name jongeren (16-24 jaar) een grote risicogroep vormen. Van alle vrouwelijke gevallen van chlamydia die in 2004 werden vastgesteld, werd meer dan tweederde vastgesteld bij vrouwen in de leeftijd van 16 tot 24 jaar. Dit geldt tevens voor 68% van de gevallen van gonorrhoe, 52% van genitale wratten en 46% van genitale herpes. Jonge mannen in de leeftijd van 16 tot 24 jaar hadden in 2004 een aandeel van 32% in alle diagnoses van chlamydia vastgesteld bij mannen. Hetzelfde geldt voor 19% van de vastgestelde gevallen van gonorrhoe, 20% van genitale wratten en 17% van genitale herpes. Deze cijfers laten zien dat jongeren een disproportioneel aandeel hebben in het aantal waargenomen soa's. Dit komt voornamelijk doordat jongeren meer partners hebben en doordat zij minder geneigd zijn condooms te gebruiken (RIVM, 2006).

Naast jongeren vormen ook allochtonen een risicogroep. De meest voorkomende soa's onder allochtonen zijn chlamydia en gonorrhoe, maar ook hiv-infecties worden regelmatig gediagnosticeerd. Van alle geregistreerde hiv-patiënten is 42% buiten Nederland geboren. De meerderheid van de hiv-positieve allochtonen is afkomstig uit sub-Sahara Afrika (41%). Daarnaast is een kwart afkomstig uit Latijns-Amerika, 15% uit West-Europa en 7% uit Zuid-Azië. Vooral allochtonen van Surinaamse of Antilliaanse afkomst vormen een risicogroep. Zo werd 19% van alle gonorrhoe diagnoses en 10% van alle chlamydia diagnoses vastgesteld bij vrouwen afkomstig uit Suriname en de Nederlandse Antillen. Daarnaast werd 16% van alle gonorrhoe diagnoses en 12% van alle chlamydia diagnoses vastgesteld bij mannen van Surinaamse of Antilliaanse afkomst (RIVM, 2006).

1.2 Doelstelling en probleemstelling

Elk jaar worden door verschillende instellingen interventieprogramma's opgesteld om het toenemende aantal soa's en hiv-infecties een halt toe te roepen. Echter, aan de cijfers hierboven is te zien dat er, ondanks deze interventieprogramma's, sprake is van een groot probleem: er is de afgelopen jaren nog steeds een stijgende trend te zien in het aantal vastgestelde soa's en hiv-infecties. Dit houdt in dat de bestaande interventieprogramma's niet het gewenste effect hebben. Wellicht komt dit doordat de programma's zich niet richten op de juiste determinanten en daardoor niet iedereen aanspreken. Het is daarom van belang om meer onderzoek te verrichten dat kan helpen om interventieprogramma's te creëren die effectief werken. Om dit te kunnen realiseren is het allereerst belangrijk om te achterhalen waarom jongeren nog steeds onveilige seks hebben.

Wanneer het gaat om het verklaren en voorspellen van onveilig gezondheidsgedrag, zoals in dit geval onveilig seksueel gedrag, wordt er vaak gebruik gemaakt van modellen die ervan uitgaan dat gedrag rationeel en intentioneel is. Voorbeelden van dit soort theorieën zijn de Protection Motivation Theory (Rogers, 1983), het Health Belief Model (Glanz, Rimer & Lewis, 2002) en, waarschijnlijk de meest bekende, de Theory of Planned Behaviour (Ajzen, 1985).

Variabelen van de Theory of Planned Behaviour worden regelmatig gebruikt bij het opstellen van voorlichtingscampagnes. Een voorbeeld is het programma voor jongeren van de stichting Soa Aids Nederland. Een doel van dit programma is het beïnvloeden van de determinanten attitudes en zelf-effectiviteit, afkomstig uit onder andere de Theory of Planned Behaviour. Ook het programma 'Protect yourself: rubbers on!' van de GGD regio IJssel-Vecht is gebaseerd op de variabelen kennis, zelf-effectiviteit en attitudes, die in het huidige onderzoek verder besproken zullen worden (SOA AIDS Nederland, 2006).

Het huidige onderzoek richt zich vooral op de Theory of Planned Behaviour en het Prototype Willingness Model. Hoewel modellen als de Theory of Planned Behaviour een aanzienlijk deel van de intenties verklaren, blijkt uit onderzoek dat vaak niet meer dan een kwart van de variantie in gedrag wordt verklaard (Armitage & Conner, 2001). Een reden hiervoor zou kunnen zijn dat, als het gaat om onveilig gezondheidsgedrag, het gedrag niet geheel intentioneel is. Als reactie op deze gedachte hebben Gibbons en Gerrard het Prototype Willingness Model ontwikkeld (Gibbons & Gerrard, 1995). Dit model richt zich met name op het verklaren en voorspellen van het non-intentionele gedrag. In het volgende hoofdstuk zal het Prototype Willingness Model worden toegelicht, evenals de Theory of Planned Behaviour.

Het voornaamste doel van het huidige onderzoek is om de verklarende waarde van de Theory of Planned Behaviour en het Prototype Willingness Model vast te stellen. De waarde van de Theory of Planned Behaviour is al vaker onderzocht in relatie tot onveilig seksueel gedrag. Hetzelfde geldt echter niet voor het Prototype Willingness Model en dit komt waarschijnlijk omdat het een relatief nieuw model is. In het huidige onderzoek wordt met name gekeken in hoeverre onveilig seksueel gedrag kan worden verklaard door de variabelen van de Theory of Planned Behaviour en het Prototype Willingness Model. De probleemstelling is dan ook als volgt: Wat is de relatieve bijdrage van variabelen ontleend aan de Theory of Planned Behaviour en de variabelen ontleend aan het Prototype Willingness Model ter verklaring van onveilig seksueel gedrag?

In het volgende hoofdstuk worden beide modellen nader toegelicht, en aan de hand van de probleemstelling en de uitkomsten van het literatuuronderzoek worden een aantal onderzoeksvragen geformuleerd. Het Prototype Willingness Model zal in het vervolg regelmatig aangeduid worden als PWM en de Theory of Planned Behaviour als TPB.

2. De Theory of Planned Behaviour en het Prototype Willingness Model

In dit hoofdstuk worden de twee modellen besproken die een belangrijke rol spelen in het huidige onderzoek. De Theory of Planned Behaviour wordt in de eerste paragraaf toegelicht. In de tweede paragraaf wordt vervolgens dieper ingegaan op het Prototype Willingness Model. Hierna komen in de derde paragraaf de demografische variabelen aan de orde die meegenomen zijn in het onderzoek. Het hoofdstuk wordt afgesloten met de onderzoeksvragen van het huidige onderzoek.

2.1 De Theory of Planned Behaviour

2.1.1. De sociale cognities van de TPB

De Theory of Planned Behaviour is een herziene versie van de Theory of Reasoned Action. Deze theorie is in de jaren '70 en '80 ontwikkeld en getest door Ajzen en Fishbein. Uit onderzoek bleek echter dat de verklarende waarde van de Theory of Reasoned Action minder werd als het bestudeerde gedrag beïnvloed wordt door variabelen waarover men geen of minder controle heeft. De Theory of Planned Behaviour werd met het oog op deze resultaten ontwikkeld en is beter in staat om gedrag te verklaren wanneer er ook oncontroleerbare variabelen meespelen (Ajzen, 1985).

De TPB is wereldwijd één van de meest toegepaste modellen als het gaat om het verklaren en voorspellen van gedrag. Zoals de naam van het model al aangeeft, is de Theory of Planned Behaviour in het bijzonder geschikt voor het verklaren en voorspellen van gepland, intentioneel gedrag. Er wordt rekening gehouden met zowel sociale als persoonlijke variabelen. Het model is gebaseerd op het idee dat 'behavioural intention' de beste voorspeller van gedrag is. Volgens het oorspronkelijke model van Ajzen en Fishbein wordt deze intentie bepaald door een aantal factoren, namelijk 'attitudes toward the behaviour', 'subjective norms' en 'perceived behavioural control'.

Volgens de TPB zijn de attitudes die iemand heeft ten opzichte van bepaald gedrag ('attitudes toward the behaviour') een goede voorspeller van intentie. Als het gaat om het voorspellen van onveilig seksueel gedrag zijn bijvoorbeeld de attitudes ten opzichte van condooms zeer belangrijk (bijvoorbeeld "Het gebruik van een condoom zal de sex minder romantisch maken" en "Het gebruik van een condoom zal moeilijk van te voren te plannen zijn").

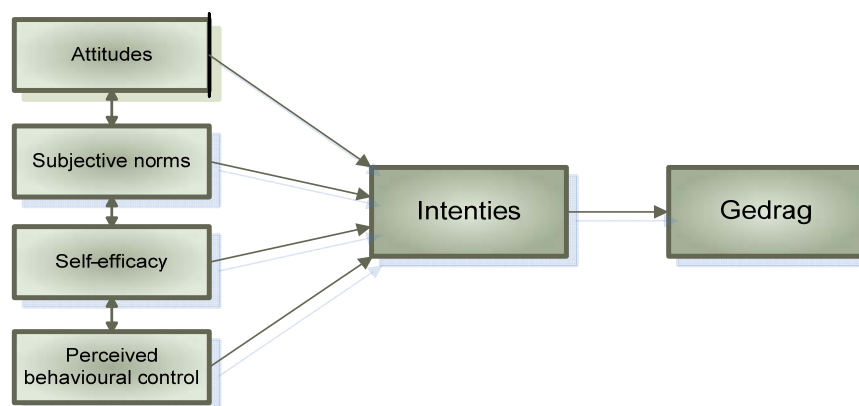
Daarnaast spelen sociale of subjectieve normen ('subjective norms') een grote rol. Deze sociale normen of overtuigingen worden berekend door twee componenten met elkaar te

vermenigvuldigen. Als eerste is van belang hoe iemand denkt over de opvattingen die mensen in zijn of haar omgeving over bepaald gedrag hebben (bijvoorbeeld “Mijn vrienden vinden dat ik condooms moet gebruiken”). Deze ‘normative beliefs’ worden vervolgens vermenigvuldigd met de ‘motivation to comply’, oftewel de waarde die iemand hecht aan de mening of opvattingen van andere mensen in zijn of haar omgeving (bijvoorbeeld “Ik trek mij veel aan van de mening van mijn vrienden”).

Tot slot wordt in het oorspronkelijke model rekening gehouden met de ‘perceived behavioural control’: het vertrouwen dat een persoon heeft in de haalbaarheid van bepaald gedrag en hoeveel persoonlijke controle iemand denkt te hebben op bepaald gedrag (bijvoorbeeld “Het ligt vooral aan mij of we een condoom gebruiken” en “Ik vind dat ik in staat ben om mijn partner er van te overtuigen een condoom te gebruiken”).

Naast de drie genoemde variabelen afkomstig van de oorspronkelijke TPB van Ajzen en Fishbein wordt in veel huidige onderzoeken een vierde variabele toegevoegd aan het oorspronkelijke model. Deze vierde variabele is de ‘self efficacy’, oftewel het vertrouwen dat een persoon heeft dat hij of zij de vaardigheden bezit om bepaald gedrag uit te voeren (bijvoorbeeld “Ik ben in staat om een condoom goed te gebruiken” en “Ik vind het moeilijk om vooruit te denken als het om seks gaat”). Hieronder worden de vier variabelen van de TPB en hun relaties weergegeven.

Figuur 1: Schematische weergave van de Theory of Planned Behaviour

In het huidige onderzoek zal de variabele ‘subjective norms’ worden aangeduid als ‘sociale normen’, aangezien dit een veelgebruikte vertaling is. Om dezelfde reden zal de variabele ‘self efficacy’ zal worden aangeduid als ‘zelf-effectiviteit’, de variabele ‘behavioural intention’ als ‘intentie tot gedrag’ en de variabele ‘perceived behavioural control’ als de ‘waargenomen gedragscontrole’.

2.1.2. De TPB in relatie tot onveilig gezondheidsgedrag

Uit onderzoek blijkt dat de Theory of Planned Behaviour goed in staat is om een deel van het intentionele gedrag te verklaren. De TPB is met succes gebruikt in onderzoeken naar onder andere ‘exercise behaviour’ (o.a. Ravis & Sheeran, 2003 en Godin, Valois & Lepage, 1993), ‘reckless driving’ (Parker, Manstead, Stradling, Reason, & Baxter, 1992) en roken (Godin, Valois, LePage & Desharnais, 1992). De theorie is tevens succesvol gebleken als het gaat om het verklaren van condoomgebruik (Marín, Gómez, Tschann & Gregorich, 1997). Albarracín, Johnson, Fishbein en Muellerleile (2001) concludeerden in hun onderzoek dat condoomgebruik voor een groot deel verklaard werd door intenties ($r=.45$), en dat de intenties gebaseerd waren op de attitudes ($r=.58$) en de sociale normen ($r=.39$). ‘Perceived behavioural control’ verklaarde tevens een deel van de intenties ($r=.45$).

In een onderzoek van Armitage en Conner (2001) werden 185 onderzoeken naar de TPB met elkaar vergeleken. De TPB verklaarde gemiddeld 27% van de variantie in gedrag en 39% van de variantie in intentie. Een groot deel van deze uitkomsten was te danken aan de variabele ‘perceived behavioural control’.

2.2 Het Prototype Willingness Model

2.2.1. De sociale cognities van het PWM

Het Prototype Willingness Model van Gibbons en Gerrard is een relatief nieuw model. Het model wordt evenals de TPB toegepast om bepaald gedrag te verklaren en voorspellen. Er is echter een belangrijk verschil tussen beide modellen. In tegenstelling tot de TPB richt het PWM zich niet op het intentionele gedrag maar op het non-intentionele gedrag.

Volgens het PWM verloopt het keuzeprocess van adolescenten via twee wegen, namelijk via intenties (‘the reasoned path’) en via sociale reacties (‘the social reaction path’) (Gerrard, Gibbons, Stock, Van de Lune, & Cleveland, 2005). Hierbij gaat het model uit van een drietal assumpties. Als eerste wordt ervan uitgegaan dat, hoewel gedrag het resultaat is van een bewuste keuze, het gedrag niet altijd rationeel of intentioneel is. Dit laatste geldt vooral voor adolescenten. Als tweede wordt ervan uitgegaan dat onveilig gezondheidsgedrag vaak voorkomt in een sociale setting en dat adolescenten zelden alleen zijn als zij dit gedrag vertonen. De derde assumptie die wordt aangenomen is dat er ‘social images’ bestaan die gerelateerd zijn aan het onveilige gedrag en dat deze ‘social images’ algemeen herkend worden door adolescenten (Gibbons, Gerrard, Blanton & Russell, 1998). De drie assumpties zijn in het PWM omgezet naar twee begrippen die een belangrijke rol spelen in het model, namelijk ‘risk images’, oftewel prototypes, en ‘waargenomen gedragscontrole’ (Gerrard *et al.*, 2005).

Een 'risk image' of prototype is in deze context een beeld dat adolescenten hebben van mensen die bepaald risicovol gedrag vertonen. Adolescenten schrijven bepaalde eigenschappen toe aan deze prototypes. Eigenschappen die kunnen passen bij het prototype van een kettingroker zijn bijvoorbeeld nerveus, asociaal of gestrest. Volgens het PWM heeft het beeld dat adolescenten hebben (het prototype) van bijvoorbeeld een kettingroker een sterke invloed op de 'behavioural willingness', oftewel wat iemand bereid is te doen als hij of zij in een bepaalde situatie terecht komt.

'Behavioural willingness' verschilt in een aantal opzichten van 'behavioural intention', oftewel de intentie tot bepaald gedrag. Bij 'behavioural willingness' wordt er minder nagedacht over het gedrag en de consequenties ervan. Ook is er sprake van minder interne attributie van de verantwoordelijkheid (Pomery, Gibbons, Gerrard, Cleveland, Brody & Wills, 2005). Wanneer mensen risicovol gedrag vertonen, begint dit vaak tijdens hun puberteit, en juist in deze periode blijkt de relatie tussen intentie en gedrag minder sterk te zijn. Zo kunnen adolescenten goede intenties hebben (bijvoorbeeld geen seks hebben zonder condoom) maar zich hier niet naar gedragen (toch met iemand naar bed gaan zonder condoom). Als er zich situaties voordoen waarin de verleiding tot risicovol gedrag voor adolescenten groot is (roken, drinken of onveilige seks), is het veelal niet de 'behavioural intention' die hen aanzet tot het gedrag, maar de 'behavioural willingness'. Adolescenten hebben soms niet de intentie om iets te doen wat hun gezondheid kan schaden, maar in bepaalde situaties zijn ze wel bereid om dit te doen.

De term 'behavioural willingness' zal in het huidige onderzoek in het vervolg worden aangeduid als de 'bereidheid tot risicogedrag', en 'behavioural intention' wordt, zoals al eerder is aangegeven, aangeduid als de 'intentie tot gedrag'.

2.2.2. Het PWM in relatie tot onveilig gezondheidsgedrag

Hoewel het Prototype Willingness model een relatief nieuw model is, is het model reeds gebruikt in diverse onderzoeken. De resultaten van een groot deel van deze onderzoeken leveren bewijs voor het PWM. Zo bleek uit onderzoek van Ravis en Sheeran (2003) dat er een directe relatie bestaat tussen prototypes en het 'exercise behaviour' van studenten. Studenten die meer sporten gaven een positieve omschrijving van het prototype. Onderzoek van Spijkerman, Van den Eijnden, Vitale en Engels (2004) toonde aan dat er een positieve relatie bestaat tussen prototypes van rokers en drinkers en de bereidheid van adolescenten om in de toekomst te roken en drinken. Respondenten die rokers en drinkers 'cool', 'well adjusted' of aantrekkelijk vonden hadden een grotere bereidheid en meer intenties om zelf te roken of drinken.

Uit onderzoek van Blanton, Gibbons, Gerrard, Conger & Smith (1997) bleek eveneens dat het roken van sigaretten en het drinken van alcohol voorspeld kunnen worden aan de hand van prototypes. Bewijs voor het PWM werd ook geleverd door onderzoeken die zich richtten op onveilig zongedrag (Gibbons, Gerrard, Lane, Mahler & Kulik, 2005) en onveilig seksueel gedrag (Gibbons, Gerrard & Boney-McCoy, 1995).

In vorige onderzoeken waarbij het PWM werd betrokken, in de meeste gevallen uitgevoerd door Gibbons en Gerrard, werden de prototypes gemeten aan de hand van een 7-puntsschaal met twaalf kenmerken, namelijk 'smart', 'confused', 'popular', 'immature', 'cool', 'self-confident', 'independent', 'careless', 'unattractive', 'dull', 'considerate' en 'self-centered'. Uit een tweetal onderzoeken blijkt dat deze eigenschappen zijn onder te verdelen in 3 factoren, namelijk volwassen, zelfverzekerd en aantrekkelijk (Blanton *et al.*, 1997 en Gibbons *et al.*, 1998). Echter, deze onderzoeken richtten zich vooral op ander onveilig gezondheidsgedrag, zoals overmatig drinken (Gerrard, Gibbons, Reis-Bergan, Trudeau, Van de Lune, & Buunk 2002). Voor zover bekend is er nog geen onderzoek uitgevoerd waarin werd uitgezocht welke kenmerken het beste bij het prototype past van een persoon die vaak onveilige sex heeft.

De manier waarop prototypes de bereidheid tot risicogedrag, en daarmee het feitelijke gedrag, beïnvloeden, is tot op heden nog niet helemaal duidelijk (Ouellette, Hessling, Gibbons, Reis-Bergan & Gerrard, 2005). Vroeger werd aangenomen dat adolescenten meer bereidheid vertonen omdat ze de prototypes die samenhangen met onveilig gezondheidsgedrag als positief ervaren. Zo zouden jongeren bijvoorbeeld beginnen met roken omdat rokers 'cool' zijn (Barton, Chassin, Clark & Steven, 1982). Echter, meer recent onderzoek toont aan dat adolescenten vaker onveilig gedrag vermijden omdat zij niet geassocieerd willen worden met het prototype (Blanton, Vanden Eijnden, Buunk, Gibbons, Gerrard & Bakker, 2001). Dit zou inhouden dat adolescenten juist niet zouden beginnen met bijvoorbeeld roken omdat zij niet geassocieerd willen worden met het slechte imago van rokers. Prototypes zouden de bereidheid van adolescenten om te roken verkleinen in plaats van vergroten (Gerrard, Gibbons, Lane & Stock, 2005).

Naast de manier waarop prototypes het gedrag beïnvloeden, is ook de manier waarop prototypes het beste gemeten kunnen worden nog niet geheel duidelijk. In eerder onderzoek werd meestal alleen het 'actor prototype' of 'risk image' gemeten, oftewel het beeld dat iemand heeft van een persoon die onveilig gedrag laat zien, bijvoorbeeld van iemand die regelmatig alcohol drinkt (Blanton *et al.*, 1997). Het prototype van iemand die zich onthoudt van onveilig gezondheidsgedrag werd niet gemeten omdat aangenomen werd dat deze personen zich niet onderscheiden van de rest, te 'normaal' zijn, en dat adolescenten daardoor niet in staat zouden zijn om bepaalde eigenschappen aan dit prototype toe te kennen (Gerrard *et al.*, 2002).

Onderzoek heeft echter uitgewezen dat deze assumptie onterecht is. Zo bleek uit onderzoek dat zelfs jongeren van 13 en 14 jaar een bepaald beeld hebben van iemand die niet rookt of iemand die zich onthoudt van seks (Wills, Gibbons, Gerrard & Brody, 2000). Een ander onderzoek toonde aan dat studenten een duidelijk beeld blijken te hebben van iemand die wel condooms gebruikt (Blanton *et al.*, 2001). In meer recente onderzoeken wordt daarom vaak tevens het prototype gemeten van iemand die zich onthoudt van onveilig gezondheidsgedrag, het ‘abstainer prototype’ of ‘non-risk image’, bijvoorbeeld het prototype van iemand die niet drinkt (Gerrard *et al.*, 2002) of iemand die regelmatig beweegt (Quellette *et al.*, 2005).

De resultaten van het onderzoek uitgevoerd door Gerrard *et al.* (2002) geven meer inzicht in de verschillende invloeden van de twee soorten prototypes. Uit het onderzoek blijkt dat ‘actor prototypes’ gerelateerd zijn aan de bereidheid tot risicogedrag en dat positieve ‘actor prototypes’ ervoor zorgen dat adolescenten minder nadenken over eventueel fysieke gevaren. De ‘abstainer prototypes’ blijken anders te werken. Adolescenten lijken de positieve kenmerken van ‘abstainer prototypes’ in overweging te nemen, en hierdoor zijn zij minder bereid om onveilig gezondheidsgedrag te vertonen. De ‘actor prototypes’ beïnvloeden het gedrag dus meer via het ‘social reaction path’ en de ‘abstainer prototypes’ beïnvloeden het gedrag op een meer overdachte en intentionele manier. Dit zou inhouden dat adolescenten die rokers ‘cool’ vinden onbewust meer bereid zijn om te beginnen met roken en minder bewust nadenken over de gevaren van roken. Adolescenten die niet-rokers ‘cool’ vinden denken rationeler na over de positieve kenmerken van niet-rokers en over de gevaren van het roken, hierdoor zijn zij minder bereid om te beginnen met roken. Welk prototype meer invloed heeft op het gedrag is nog niet duidelijk aangezien onderzoek hiernaar geen eenduidige resultaten opleverde (Gerrard *et al.*, 2002, Ouellette *et al.*, 2005)

De termen ‘actor prototype’ en ‘abstainer prototype’, die veelal worden gebruikt in onderzoeken naar onveilig gezondheidsgedrag zoals roken en drinken, zouden in het huidige onderzoek verwarring kunnen opleveren. Het ‘actor prototype’ verwijst namelijk in het huidige onderzoek naar iemand die géén condooms gebruikt, waardoor de term ‘actor’ verwarrend werkt. Er is daarom voor gekozen om, wanneer wordt gesproken over het huidige onderzoek, het ‘actor prototype’ aan te duiden als het ‘unsafe sex prototype’ (iemand die geen condooms gebruikt), en het ‘abstainer prototype’ als het ‘safe sex prototype’ (iemand die condooms gebruikt).

2.2.3. *Prototype gelijkenis, prototype overdenking en prototype aantrekkelijkheid*

Het meten van prototypes heeft nog een andere ontwikkeling doorgemaakt. In de eerste onderzoeken werd het prototype alleen vastgesteld. Aan de hand van een aantal eigenschappen of

kenmerken werd adolescenten gevraagd hoe zij dachten over een 'actor'. Meestal gebeurde dit aan de hand van een lijst met twaalf kenmerken en een 7-puntsschaal (Blanton *et al.*, 1997, Gibbons *et al.*, 1998).

In meer recente onderzoeken wordt ook de 'prototype similarity' gemeten, aan de hand van vragen als 'In hoeverre lijkt jij op deze persoon?'. Dit wordt gedaan omdat uit verschillende onderzoeken blijkt dat 'social comparison' invloed heeft op gedrag (Buunk & Gibbons, 1997). Zo blijkt dat patiënten met borstkanker beter om kunnen gaan met hun ziekte als zij zichzelf vergelijken met anderen die het volgens hen slechter deden (Taylor, Wood & Lichtman, 1983). Er zijn een aantal manieren van 'social comparison' die gerelateerd zijn aan prototypes, bijvoorbeeld 'active downward comparison' (Wills, 1981). Dit houdt in dat mensen die willen stoppen met ongezond gedrag, zoals roken, zullen proberen om zichzelf psychologisch te distantiëren van het 'actor prototype' (Gibbons & Gerrard, 1995). Uit onderzoek van Gerrard *et al.* (2005) blijkt inderdaad dat mensen die willen stoppen met roken meer succes hebben als zij zichzelf minder vinden lijken op het 'actor prototype'. 'Social comparison' leidt ertoe dat mensen die een prototype als negatief beschouwen zullen proberen om zich te distantiëren van dit prototype. Andersom is het ook zo dat mensen graag willen lijken op een prototype dat zij als positief beschouwen, ze willen 'erbij horen'.

Naast 'prototype similarity' is er in recent onderzoek een ander begrip geïntroduceerd, namelijk 'prototype contemplation'. Uit deze onderzoeken blijkt dat de mate waarin mensen stilstaan bij een prototype, hoe vaak zij het prototype overdenken ('contemplation'), invloed heeft op gezondheidsgedrag (Gerrard *et al.*, 2005). Onderzoek van Gerrard *et al.* (2002) toont bijvoorbeeld aan dat 'prototype contemplation' samenhangt met een verminderde toename in de alcoholconsumptie een jaar later. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat wanneer mensen vaker nadenken over een bepaald prototype, zij zich ook meer bewust worden van hun eigen gedrag. Ze ontwikkelen tijdens het nadenken een duidelijk beeld van een prototype en vergelijken dit met hun eigen gedrag. Als ze nadenken over de prototypes bereiden ze zich dus als het ware voor op hun eigen gedrag. 'Prototype contemplation' wordt gemeten aan de hand van vragen als 'Hoe vaak heb jij nagedacht over dit type persoon?'. In interventies kan 'prototype contemplation' een belangrijke rol spelen. Mensen laten nadenken over prototypes kan een positief effect hebben op hun toekomstige gedrag. Een aantal onderzoeken naar deze variabele ondersteunen de werking van 'prototype contemplation'. In een onderzoek van Ouellette *et al.* (2005) werd bijvoorbeeld aan studenten gevraagd om het prototype van iemand die regelmatig beweegt in overdenking te nemen en in detail te beschrijven. Systematische overdenking van het 'actor prototype' bleek de mate waarin de studenten sporten te verhogen.

Voor een aantal studenten bleek het focussen op het ‘abstainer prototype’ ook te leiden tot meer beweging.

Naast ‘prototype similarity’ en ‘prototype contemplation’ wordt er in het huidige onderzoek nog een andere variabele meegenomen, namelijk ‘prototype attractiveness’. Deze variabele wordt gemeten aan de hand van de vraag “Kun je aangeven in hoeverre jij zo’n type persoon aantrekkelijk vindt?”. Zoals gezegd is het mogelijk dat ‘social comparison’ ertoe leidt dat mensen die een prototype als negatief beschouwen zullen proberen om zich te distantiëren van dit prototype, en mensen die een prototype als positief beschouwen hun gedrag zullen aanpassen om ‘erbij te horen’. De mate waarin mensen een bepaald prototype aantrekkelijk vinden kan dus invloed hebben op het gedrag. Bij ‘prototype attractiveness’ draait het om eventuele partners of personen van het andere geslacht; men vraagt zich af in hoeverre ze het gedrag van het prototype aantrekkelijk zouden vinden bij een eventuele partner. Hierin onderscheidt het begrip zich van ‘prototype similarity’; bij ‘prototype similarity’ gaat het om het eigen gedrag en de vraag of men zelf wil lijken op het prototype.

In het huidige onderzoek zal de variabele ‘prototype similarity’ in het vervolg worden aangeduid als ‘prototype gelijkenis’, de variabele ‘prototype contemplation’ als ‘prototype overdenking’ en de variabele ‘prototype attractiveness’ als ‘prototype aantrekkelijkheid’.

2.3 Demografische variabelen

Naast de variabelen uit de Theory of Planned Behaviour en het Prototype Willingness Model spelen ook demografische variabelen een rol bij het verklaren en voorspellen van risicovol gedrag. Gedrag is niet altijd rationeel of intentioneel, vooral als het gaat om gedrag van adolescenten. Leeftijd blijkt een rol te spelen als het gaat om onveilig gezondheidsgedrag. In hoofdstuk 1 kwam al naar voren dat jongeren in de leeftijd van 16 tot 24 jaar een grote risicogroep vormen. Dit komt onder andere omdat jongeren meer seksuele partners hebben en vaker onveilig vrijen. De variabele leeftijd lijkt dus een grote rol te spelen bij onveilig seksueel gedrag en is daarom meegenomen in het huidige onderzoek.

Naast jongeren vormen ook allochtonen een risicogroep, vooral allochtonen van Surinaamse of Antilliaanse afkomst. Er is daarom in het huidige onderzoek rekening gehouden met de demografische variabele ‘etnische achtergrond’.

2.4 Onderzoeksvragen

2.4.1. Hoofdvraag

Het huidige onderzoek richt zich in het bijzonder op de hierboven genoemde Theory of Planned Behaviour en het Prototype Willingness Model. Zoals besproken in het eerste hoofdstuk is de probleemstelling van het huidige onderzoek als volgt: Wat is de relatieve bijdrage van variabelen ontleend aan de Theory of Planned Behaviour en de variabelen ontleend aan het Prototype Willingness Model ter verklaring van onveilig seksueel gedrag?

De Theory of Planned Behaviour is één van de meest gebruikte modellen als het gaat om het verklaren en voorspellen van het intentionele gedrag. Het Prototype Willingness Model is een relatief nieuw model dat zich richt op het verklaren en voorspellen van niet-intentioneel gedrag. In dit onderzoek worden de variabelen uit beide modellen meegenomen, zodat de twee modellen met elkaar vergeleken kunnen worden. Op deze manier kan meer inzicht worden verkregen in de mate waarin seksueel onveilig gedrag intentioneel dan wel niet-intentioneel is en welk model het grootste aandeel heeft in het verklaren en voorspellen van dit gedrag. Dit is het belangrijkste doel van het huidige onderzoek, en daarom luidt de hoofdvraag van het huidige onderzoek als volgt:

- In welke mate worden onveilig seksueel gedrag, de intentie tot onveilig seksueel gedrag, en de bereidheid tot onveilig seksueel gedrag verklaard door de Theory of Planned Behaviour en het Prototype Willingness Model?

2.4.2. Subvragen

Naast deze hoofdvraag zijn er een aantal subvragen opgesteld. De eerste subvraag richt zich op de manier waarop prototypes worden gemeten. Zoals al ter sprake kwam in paragraaf 2.2 is er, voor zover bekend, nog geen onderzoek uitgevoerd waarin werd uitgezocht welke kenmerken het beste bij het prototype past van een persoon die vaak onveilige seks heeft. Er wordt nu tijdens onderzoeken veelal een algemeen prototype gebruikt. Het zou echter goed mogelijk zijn dat een specifiek prototype, gericht op onveilig seksueel gedrag, beter in staat is om het gedrag te verklaren. Eén van de doelen van het huidige onderzoek is daarom om uit te zoeken of de twaalf kenmerken van Gibbons en Gerrard inderdaad het beste aansluiten bij dit prototype, of dat er mogelijk andere kenmerken zijn die sterker geassocieerd worden met dit prototype en die gebruikt kunnen worden bij het ontwikkelen van een specifiek prototype. De eerste subvraag luidt dan ook als volgt:

- Volstaat het gebruik van een algemeen prototype of is een gedragsspecifiek prototype beter in staat om onveilig seksueel gedrag, de intentie tot onveilig seksueel gedrag, en de bereidheid tot onveilig seksueel gedrag te verklaren?

Een ander belangrijk doel van het huidige onderzoek is om te onderzoeken wat precies de verschillen zijn tussen de werking van het ‘actor prototype’ en het ‘abstainer prototype’, in het huidige onderzoek aangeduid als het ‘unsafe sex prototype’ en het ‘safe sex prototype’. Uit onderzoek van Gerrard *et al.* (2002) komt naar voren dat deze twee prototypes op verschillende manieren invloed hebben op het gedrag. Echter, dit is slechts in een tweetal onderzoeken onderzocht en geen van beide onderzoeken waren gericht op onveilig seksueel gedrag, daarom is het van belang om dit in het huidige onderzoek mee te nemen. De tweede subvraag is daarom:

- Hebben het unsafe sex prototype en het safe sex prototype op verschillende manieren invloed op onveilig seksueel gedrag, de intentie tot onveilig seksueel gedrag, en de bereidheid tot onveilig seksueel gedrag, en zo ja, hoe?

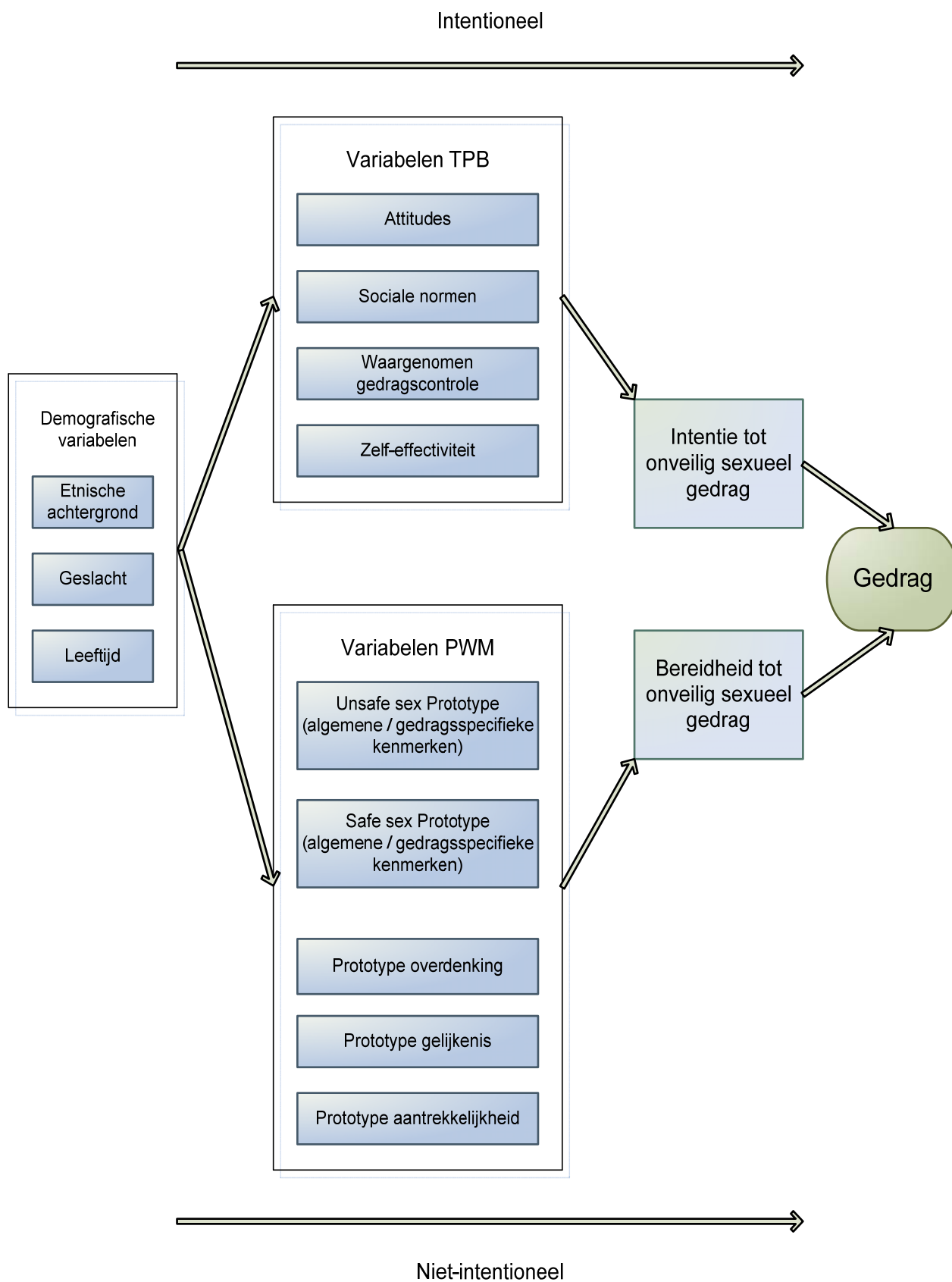
Aangezien het Prototype Willingness Model een relatief nieuw model is, is het model nog sterk in ontwikkeling. Er worden dan ook regelmatig nieuwe termen geïntroduceerd, zoals de in paragraaf 2.2 besproken variabelen prototype gelijkenis, prototype overdenking, en prototype aantrekkelijkheid, waarover nog maar weinig bekend is. Een doel van het huidige onderzoek is om uit te zoeken in hoeverre deze nieuwe begrippen invloed hebben op onveilig seksueel gedrag. De derde subvraag is:

- Hebben de variabelen prototype gelijkenis, prototype overdenking en prototype aantrekkelijkheid invloed op seksueel onveilig gedrag, de intentie tot onveilig seksueel gedrag, en de bereidheid tot onveilig seksueel gedrag?

Om de hoofdvraag en de subvragen te kunnen beantwoorden zijn er twee onderzoeken verricht, namelijk een kwalitatief vooronderzoek en een kwantitatief onderzoek, beide aan de hand van vragenlijsten.

Op de volgende pagina wordt het huidige onderzoek schematisch weergegeven. Daarna komen in het derde hoofdstuk de methoden van zowel het kwalitatieve vooronderzoek als het kwantitatieve onderzoek aan bod.

Figuur 2: Schematische weergave van het huidige onderzoek

3. Methoden van onderzoek

In dit hoofdstuk komen de methoden van onderzoek aan de orde. Het kwalitatieve vooronderzoek en het kwantitatieve onderzoek worden apart besproken. In de eerste paragraaf wordt het doel van het kwalitatieve onderzoek toegelicht, en daarnaast worden de respondenten, het meetinstrument en de gevolgde procedure besproken. Ook worden de resultaten van het kwalitatieve onderzoek kort besproken, aangezien deze van belang zijn geweest voor het kwantitatieve onderzoek. In de tweede paragraaf worden de respondenten, het meetinstrument en de gevolgde procedure met betrekking tot het kwantitatieve onderzoek toegelicht.

3.1 Kwalitatief vooronderzoek

3.1.1. Doel van het kwalitatieve onderzoek

Om de eerste subvraag te beantwoorden is er als eerste een kwalitatief vooronderzoek verricht. De eerste subvraag was: Volstaat het gebruik van een algemeen prototype of is een gedragsspecifiek prototype beter in staat om onveilig seksueel gedrag, de intentie tot onveilig seksueel gedrag, en de bereidheid tot onveilig seksueel gedrag te verklaren?

Zoals beschreven werd in paragraaf 2.4, werden de prototypes in het verleden veelal gemeten aan de hand van een 7-puntsschaal met twaalf kenmerken, ontworpen door Gibbons en Gerrard. Omdat de onderzoeken waarbij gebruik werd gemaakt van deze kenmerken zich niet hoofdzakelijk richtten op onveilig seksueel gedrag, is het van belang om te onderzoeken of deze kenmerken inderdaad het beste aansluiten bij het prototype van iemand die veilig of onveilig vrijt. Hiervoor is er een korte vragenlijst afgenomen. De resultaten hiervan zijn vervolgens verwerkt in het kwantitatieve onderzoek dat op een later tijdstip is uitgevoerd.

3.1.2. Respondenten

Het kwalitatieve vooronderzoek is verricht onder 42 adolescenten in de leeftijd van vijftien tot en met tweeëntwintig jaar oud. Hiervoor is gekozen omdat adolescenten een grote risicogroep vormen als het gaat om onveilig seksueel gedrag, en onderzoek naar deze specifieke groep is van belang om dit te veranderen. Daarnaast begint het vertonen van risicovol gedrag vaak tijdens de adolescentie; dit blijkt een periode te zijn waarin de relatie tussen intentie en gedrag minder sterk is en daarom vormen adolescenten een goede groep om het Prototype Willingness Model te testen.

De vragenlijsten zijn afgenomen bij het ROC van Amsterdam. Hiervoor is niet alleen gekozen vanwege de gewenste leeftijd van de respondenten maar ook vanwege de heterogene

samenstelling. Juist op Mbo-opleidingen zijn de scholieren erg divers als het gaat om sekse, leeftijd, etnische achtergrond en denkniveau.

3.1.3. Meetinstrument

Tijdens het kwalitatieve vooronderzoek is gebruik gemaakt van een korte vragenlijst (zie bijlage 1). De vragenlijst was bedoeld om te achterhalen welke kenmerken het meeste geassocieerd worden met het safe sex prototype en het unsafe sex prototype.

Als eerste werd in de vragenlijst aan de hand van een korte introductie uitgelegd wat de bedoeling was van de vragenlijst. De introductie was als volgt: ‘De vragen die hieronder worden gesteld hebben te maken met het beeld dat jij hebt van bepaalde mensen. We zijn geïnteresseerd in jouw ideeën over deze groep mensen, bijvoorbeeld filmsterren of oma’s. Iedereen heeft een bepaald beeld van deze personen. Een filmster wordt bijvoorbeeld vaak omschreven als mooi of rijk, en een typische oma wordt bijvoorbeeld omschreven als lief en oud. Dit hoeft niet te betekenen dat alle filmsterren en oma’s hetzelfde zijn, maar meer dat deze mensen bepaalde eigenschappen delen’, gevolgd door ‘Op dit moment zijn wij bezig met een onderzoek naar onveilig seksueel gedrag onder jongeren. Wij willen graag van jou weten hoe jij denkt over mensen die altijd veilige sex hebben en mensen die regelmatig onveilige sex hebben met verschillende partners’. Deze introductie is vaker gebruikt tijdens vorige onderzoeken die zich richtten op het meten van prototypes, en is voor het huidige onderzoek vertaald vanuit het Engels.

De introductie werd gevolgd door een tweetal vragen die betrekking hebben op de prototypes, namelijk: “Kun je tenminste 3 kenmerken noemen die volgens jou passen bij iemand die veilige sex heeft (met condoom)?” en “Kun je tenminste 3 kenmerken noemen die volgens jou passen bij iemand die onveilige sex heeft (zonder condoom)?”. Beide vragen werden gevolgd door tien stippelijnen waarop de respondenten hun antwoorden konden invullen. Als laatste kwamen in de vragenlijst twee vragen aan de orde die de demografische variabelen leeftijd en geslacht meten.

3.1.4. Procedure

Alle respondenten zijn benaderd bij een locatie van het ROC van Amsterdam. Tijdens de pauzes zijn scholieren benaderd met de vraag of zij een korte vragenlijst wilden invullen. Degenen die hierop positief antwoorden hebben vervolgens een aantal instructies gekregen. Als eerste werd verteld waar het onderzoek precies over ging. Daarnaast is aan de respondenten meegedeeld dat ze hun naam niet hoefden te noteren en dat het anoniem was.

Ook is aan de respondenten verteld dat er geen goede of foute antwoorden waren omdat gevraagd werd naar hun mening. Als laatste is aan de scholieren gevraagd of zij niet met elkaar wilden overleggen en of zij de introductie van de vragenlijst goed door wilden lezen.

3.1.5. Resultaten

Aangezien de resultaten van het vooronderzoek van belang zijn geweest bij het samenstellen van de vragenlijst voor het kwantitatieve onderzoek, worden hier kort de resultaten beschreven. In hoofdstuk 4 zullen de resultaten van het kwantitatieve onderzoek behandeld.

In tabel 1 zijn de demografische gegevens geslacht en leeftijd van de onderzoeksgroep weergegeven voor jongens, meisjes en de totale onderzoeksgroep.

Tabel 1: Demografische gegevens van de onderzoeksgroep (n=42), weergegeven in frequenties (n) en percentages (%) voor jongens, meisjes en de totale onderzoeksgroep

		<u>Man</u>		<u>Vrouw</u>		<u>Totaal</u>	
		n		n		n	
Geslacht		20	%	22	%	42	%
Leeftijd	16	5	25.0	3	13.6	8	19.0
	17	6	30.0	6	27.3	12	28.6
	18	5	25.0	10	45.5	15	35.7
	19	-	-	2	9.1	2	4.8
	20	4	20.0	1	4.5	5	11.9
	Gemiddelde	17.6		17.6		17.6	

Tabel 1 laat zien dat zowel het vrouwelijke als het mannelijke geslacht goed vertegenwoordigd zijn in de steekproef. Wat betreft de leeftijd van de respondenten is in de tabel te zien dat niet alle leeftijden vertegenwoordigd zijn. Zo zijn er geen respondenten jonger dan vijftien jaar of ouder dan twintig jaar. De gemiddelde leeftijd voor zowel jongens als meisjes was 17.6 jaar.

Tabel 2 op de volgende pagina laat zien hoe de respondenten geantwoord hebben op de volgende vragen over de kenmerken die geassocieerd worden met het safe sex prototype en het unsafe sex prototype: “Kun je tenminste 3 kenmerken noemen die volgens jou passen bij iemand die veilige sex heeft (met condoom)?” en “Kun je tenminste 3 kenmerken noemen die volgens jou passen bij iemand die onveilige sex heeft (zonder condoom)?”.

Alle antwoordmogelijkheden die vaker dan drie keer werden genoemd zijn opgenomen in de tabel. In de tweede kolom staan de verschillende variaties die genoemd werden door de respondenten.

Tabel 2: Antwoorden van de onderzoeksgroep (n=42) en variaties op de antwoorden, weergegeven in frequenties (n) voor jongens, meisjes en de totale onderzoeksgroep

		Man	Vrouw	Totaal
		n	n	n
Safe sex prototype				
Verstandig		10	10	20
Slim		6	10	16
Nadenkend	(denkt vaak na)	5	2	7
Aantrekkelijk	(mooi, lekker, ziet goed uit)	2	2	4
Netjes gekleed	(netjes uiterlijk, nette kleren, er verzorgd uitzien)	-	3	3
Aardig	(vriendelijk, lief)	1	2	3
Volwassen		1	2	3
Zelfverzekerd		-	3	0
Oud	(oudere mensen, bejaard)	2	1	3
Unsafe sex prototype				
Dom		11	15	26
Onnadenkend	(niet nadenkend, denkt nergens aan)	3	5	8
Onverstandig	(niet verstandig)	3	5	8
Onverschillig	(maakt niks uit, ongeïnteresseerd, geeft nergens om)	1	2	3
Onaantrekkelijk	(lelijk)	3	-	3
Jong	(jonger)	2	1	3
Angstig	(bang, bang voor zwangerschap / soa)	1	2	3

Tabel 2 laat zien dat de kenmerken die respondenten aan het safe sex prototype toeschrijven positiever zijn dan de kenmerken die zij aan het unsafe sex prototype toeschrijven. Verder is te zien dat met name de eigenschappen verstandig, slim en dom zeer vaak genoemd worden. Ook de eigenschappen nadenkend, onnadenkend en onverstandig worden vaak genoemd. Het merendeel van de kenmerken die door de respondenten vaker genoemd worden komt niet overeen met de (vertaling van de) twaalf kenmerken van Gibbons en Gerrard. Voor het safe sex prototype zijn dit de kenmerken verstandig, nadenkend, netjes gekleed, aardig en oud. Voor het unsafe sex prototype zijn dit de kenmerken dom, onnadenkend, onverstandig, onverschillig, jong en angstig.

De uitkomsten van het kwalitatieve onderzoek zijn meegenomen in het kwantitatieve onderzoek. Dit zal worden toegelicht in de volgende paragraaf.

3.2 Kwantitatief onderzoek

3.2.1. Respondenten

Het onderzoek werd, evenals het kwalitatieve vooronderzoek, verricht onder adolescenten in de leeftijd van vijftien tot en met tweeëntwintig jaar oud. De vragenlijsten zijn afgenomen bij scholieren van verschillende ROC-opleidingen. Naast het ROC van Amsterdam zijn er tevens vragenlijsten afgenomen op een locatie van het ROC Leiden in Leiderdorp en op een locatie van het ROC Flevoland in Dronten. Hiervoor is wederom niet alleen gekozen vanwege de gewenste leeftijd van de respondenten maar ook vanwege de heterogene samenstelling.

Gestreefd werd naar een steekproefgrootte van tenminste 200 respondenten. Een ander doel was om ongeveer evenveel mannelijke als vrouwelijke respondenten in het onderzoek te betrekken en om voldoende respondenten van verschillende leeftijden te werven.

3.2.2. Meetinstrument

Aan de hand van de resultaten van de eerste vragenlijst is een meer uitgebreide vragenlijst samengesteld. In deze vragenlijst kwamen de prototypes en de hieraan gerelateerde begrippen aan de orde, gevolgd door de variabelen uit de Theory of Planned Behaviour. Daarna volgden een aantal vragen betreffende de bereidheid tot risicovol gedrag en de intentie tot gedrag, en tot slot een aantal vragen betreffende de demografische variabelen.

Variabelen Prototype Willingness Model

Het prototype van het type persoon dat onveilige sex heeft werd vastgesteld aan de hand van een 7-punts Likert-schaal waarop twintig kenmerken stonden, namelijk de twaalf kenmerken van Gibbons en Gerrard (slim, rommelig, populair, onvolwassen, cool, zelfverzekerd, onafhankelijk, onzorgvuldig, onaantrekkelijk, saai, voorzichtig en egoïstisch) evenals acht kenmerken die tijdens het kwalitatieve onderzoek naar voren kwamen (verstandig, netjes gekleed, aardig, jong, dom, angstig, nadenkend en onverschillig). Deze acht kenmerken zijn geselecteerd omdat ze tijdens het vooronderzoek drie of meer keren werden genoemd door de onderzoeksgroep. De respondenten werd gevraagd om deze eigenschappen te beoordelen (“Kun je aangeven in hoeverre jij de onderstaande eigenschappen vindt passen bij iemand van jouw leeftijd die onveilige sex heeft (zonder condoom)?”) door middel van het omcirkelen van een van de cijfers 1 (helemaal niet) t/m 7 (helemaal wel).

Vervolgens werd het begrip prototype gelijkenis gemeten aan de hand van de vraag “In hoeverre vind jij dat je lijkt op dit type persoon? Je kunt dit aangeven door wederom een cijfer te omcirkelen”, gevolgd door een 7-puntsschaal (1= ‘helemaal niet’, 7= ‘helemaal’).

Prototype overdenking is gemeten door middel van de vraag “Kun je aangeven hoe vaak jij nadenkt over dit type persoon?”, gevolgd door een 7-puntsschaal (1= ‘nooit’, 7= ‘heel vaak’). Prototype aantrekkelijkheid werd vastgesteld aan de hand van de vraag “Kun je aangeven in hoeverre jij zo’n type persoon aantrekkelijk vindt?”

De hierboven genoemde vragen betreffende de prototypes en de hieraan verwante begrippen prototype gelijkenis, prototype overdenking en prototype aantrekkelijkheid werden op dezelfde wijze gesteld voor het prototype van een type persoon die veilige sex heeft.

Variabelen Theory of Planned Behaviour

De vragen omtrent de prototypes werden gevolgd door een aantal stellingen waarmee verschillende variabelen uit de Theory of Planned Behaviour werden gemeten, namelijk de attitudes, de sociale normen, de waargenomen gedragscontrole en de zelf-effectiviteit. De antwoordmogelijkheden bij deze stellingen varieerden op een 5-puntsschaal van ‘helemaal mee oneens’ (1) tot ‘helemaal mee eens’ (5).

De attitudes werden gemeten aan de hand van dertien stellingen. Voorbeelden van deze stellingen zijn: “Het gebruik van condooms zal sex minder plezierig maken” en “Het gebruik van een condoom zal moeilijk van te voren te plannen zijn”.

De subjectieve of sociale normen werden gemeten met behulp van zes stellingen, bestaande uit drie stellingen waarbij de ‘normative beliefs’ worden vastgesteld en drie stellingen waarbij de ‘motivation to comply’ wordt vastgesteld. Een voorbeeld van een stelling is: “Mijn vrienden/vriendinnen vinden dat ik condooms moet gebruiken” (‘normative belief’). De stelling die hierop volgt is: “Ik trek me veel aan van de mening van mijn vrienden/vriendinnen” (‘motivation to comply’).

De derde variabele uit de Theory of Planned Behaviour, de waargenomen gedragscontrole, is gemeten met behulp van drie stellingen, namelijk: “Ik heb er veel controle over of ik en mijn partner een condoom gebruiken”, “Ik vind dat ik in staat ben om mijn partner er van te overtuigen een condoom te gebruiken” en “Het ligt vooral aan mij of we een condoom gebruiken”.

De zelf effectiviteit werd aan de hand van zeven stellingen gemeten, waaronder de stellingen “Ik vind het moeilijk om vooruit te denken als het om sex gaat”, “Ik ben bang dat ik een slechte indruk maak op mijn partner als ik voorstel een condoom te gebruiken” en “Ik ben in staat om mijn partner naar zijn/haar sexverleden te vragen”.

Intentie tot gedrag, bereidheid tot risicogedrag en seksueel gedrag

Volgens de Theory of Planned Behaviour is intentie tot gedrag de beste voorspeller van het feitelijke gedrag. Volgens het Prototype Willingness Model speelt naast de intentie ook de bereidheid tot risicogedrag een grote rol bij het verklaren en voorspellen van gedrag.

In de vragenlijst zijn zes stellingen opgenomen om de intentie te meten. De antwoordmogelijkheden bij deze stellingen varieerden net als bij de vorige stellingen op een 5-puntsschaal van 'helemaal mee oneens' (1) tot 'helemaal mee eens' (5). Voorbeelden van deze stellingen zijn: "In de toekomst zal ik geen sex hebben als het niet mogelijk is om een condoom te gebruiken" en "Als mijn partner geen condoom wil gebruiken, pas ik mij aan de wensen van mijn partner aan". Daarnaast zijn twee andere vragen in de vragenlijst opgenomen die heel concreet de intentie meten, namelijk "Hoe waarschijnlijk is het dat jij het komende jaar sex zult hebben?" en "Stel dat jij het komende jaar seks hebt. Hoe waarschijnlijk is het dan dat je een condoom zult gebruiken?" (1=helemaal niet waarschijnlijk, 7=heel waarschijnlijk).

De bereidheid tot risicogedrag is gemeten aan de hand van de volgende vraag: "Stel, je hebt een afspraakje met een jongen of meisje van jouw leeftijd en deze persoon wil graag met jou naar bed. Jullie hebben geen van beiden een condoom bij je. Hoe waarschijnlijk is het dat je: a) geen sex hebt" (1 t/m 7) en "b) wel seks hebt zonder condoom (1 t/m 7)."

Om te onderzoeken in hoeverre de intentie tot gedrag en de bereidheid tot risicogedrag invloed hebben op het werkelijke seksuele gedrag van de respondenten, is het uiteraard van belang om het gedrag te meten. Om het seksuele gedrag van de scholieren te meten zijn drie vragen toegevoegd aan de vragenlijst. De eerste twee vragen waren: "Ben je weleens met iemand naar bed geweest?" en "Zo ja, hebben jullie de laatste keer een condoom gebruikt?". Beide vragen konden de respondenten beantwoorden met 'ja' of 'nee'. De laatste vraag betreffende het seksuele gedrag was: "Als je in het afgelopen jaar sex hebt gehad, hoe vaak gebruikte je daarbij een condoom?". De antwoordmogelijkheden bij deze vraag waren 'nooit', 'soms', 'bijna altijd' en 'altijd'.

Demografische variabelen

Naast de variabelen uit de Theory of Planned Behaviour en het Prototype Willingness Model zijn ook een aantal vragen toegevoegd om de demografische variabelen vast te kunnen stellen. De respondenten werden als eerste gevraagd naar hun leeftijd en geslacht. Daarna kwamen een aantal vragen aan de orde om de etnische achtergrond van de respondenten vast te stellen. Dit gebeurde aan de hand van de vragen "Waar ben je zelf geboren?", "Waar is je vader geboren?" en "Waar is je moeder geboren?".

De antwoordmogelijkheden bij deze drie vragen waren: ‘Nederland’, ‘Turkije’, ‘Marokko’, ‘Suriname’, ‘Antillen’ en ‘Anders’. De laatste vraag was “Heb je een relatie?”, te beantwoorden met ‘ja’ of ‘nee’.

3.2.3. Procedure

De vragenlijsten behorende bij het kwantitatieve onderzoek zijn afgenomen op vestigingen van het ROC in Amsterdam, Dronten en Leiderdorp afgenomen. Als eerste zijn hiervoor de opleidingsmanagers van verschillende ROC's benaderd. In eerste instantie is dit telefonisch gedaan, maar al snel bleek dat de managers telefonisch slecht bereikbaar waren. Vervolgens zijn daarom e-mails verstuurd naar de managers. In deze e-mails werd het belang van het onderzoek benadrukt en gevraagd om medewerking aan het onderzoek. Tevens is aan de e-mail een beknopte onderzoeksopzet en de af te nemen vragenlijst toegevoegd.

Met de opleidingsmanagers of assistenten die positief hebben gereageerd aan het verzoek om medewerking is een afspraak gemaakt om de vragenlijsten af te nemen. Op het ROC in Amsterdam en het ROC in Dronten zijn de vragenlijsten in een klassikale setting afgenomen. Hiervoor is gekozen omdat op deze wijze in een korte tijd veel respondenten geworven kunnen worden. In de klassen werden de tafels van de leerlingen hierbij in een tentamenopstelling geplaatst (uit elkaar). De docent en de onderzoeker deelden vervolgens de vragenlijsten uit en gingen daarna kort in op de instructies. Alle respondenten werden gevraagd om eerst de instructie op het voorblad zorgvuldig door te lezen voordat ze begonnen met invullen. Aangezien het merendeel van de vragen een intiem onderwerp betrof, werd daarnaast nogmaals benadrukt dat de vragenlijsten volledig anoniem waren en dat de leerlingen hun naam niet op de vragenlijst hoefden te schrijven. Ook werd de respondenten gevraagd om niet met elkaar te overleggen, zodat de leerlingen elkaar niet konden beïnvloeden en de vragen eerlijk beantwoord zouden worden.

Op het ROC in Leiderdorp zijn de vragenlijsten afgenomen in een OLC, een Openbaar Leercentrum. Dit was een computerruimte waar studenten in stilte konden werken aan hun huiswerk. Elk uur kwamen hier nieuwe scholieren binnen en elk uur werden opnieuw de vragenlijsten uitgedeeld. Vervolgens werden de instructies op dezelfde wijze doorgenomen en werd de anonimiteit van de respondenten benadrukt.

Nadat voldoende vragenlijsten waren ingevuld, zijn alle gegevens ingevoerd in het statistische softwareprogramma SPSS. De uitkomsten van de analyses worden in het volgende hoofdstuk behandeld.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek weergegeven. In de eerste paragraaf worden de resultaten weergegeven die betrekking hebben op de respondenten en het seksuele gedrag van de respondenten. In de tweede paragraaf worden een aantal tabellen getoond die laten zien hoe de schalen van de constructen van het PWM zijn samengesteld. De beschrijvende statistiek van de constructen van het PWM en de TPB komt daarna in de derde en vierde paragraaf aan de orde. In de vijfde paragraaf wordt aandacht besteed aan de onderlinge relaties van de constructen.

4.1 Respondenten en seksueel gedrag

4.1.1. Demografische gegevens van de onderzoeksgroep

In tabel 3 worden de demografische gegevens geslacht, leeftijd en etnische achtergrond van de onderzoeksgroep weergegeven voor jongens, meisjes en de totale onderzoeksgroep.

Tabel 3: Demografische gegevens van de onderzoeksgroep (n=205), weergegeven in frequenties (n) en percentages (%) voor jongens, meisjes en de totale onderzoeksgroep

		<u>Man</u>		<u>Vrouw</u>		<u>Totaal</u>	
		n		n		n	
Geslacht		91	%	110	%	201	%
Leeftijd	15	2	2.2	3	2.7	5	2.5
	16	15	16.5	13	11.8	28	13.9
	17	20	22.0	33	30.0	54	26.7
	18	25	27.5	24	21.8	49	24.3
	19	18	19.8	17	15.5	35	17.3
	20	8	8.8	13	11.8	21	10.4
	21	3	3.3	5	4.5	8	4.0
	22	-	-	2	1.8	2	1.0
	Gemiddelde	17.9	-	18.0	-	17.9	-
Geboorteland respondent	Nederland	63	70.8	86	78.2	150	75.0
	Turkije	4	4.5	-	-	4	2.0
	Marokko	10	11.2	7	6.4	17	8.5
	Suriname	5	5.6	7	6.4	12	6.0
	Antillen	3	3.4	3	2.7	6	3.0
	Anders	4	4.5	7	6.4	11	5.5
Autochtoon/ Allochtoon	Beide ouders & zelf In NL geboren	29	31.9	55	50	84	41.8
	Één vd ouders of zelf niet in NL geboren	62	68.1	55	50	117	58.2

Tabel 3 laat zien dat het vrouwelijke geslacht iets beter vertegenwoordigd was in de onderzoeksgroep dan het mannelijke geslacht; 54.7% van de respondenten was van het vrouwelijke geslacht, 45.3% was van het mannelijke geslacht.

Verder is te zien dat de leeftijden van de respondenten uiteenlopen van 15 tot 22 jaar. Meer dan de helft van de respondenten is 17 of 18 jaar oud. De gemiddelde leeftijd van de jongens is 17.9 jaar en de gemiddelde leeftijd van de meisjes is 18 jaar.

De etnische achtergrond van de respondenten is erg gevarieerd. Hoewel 75% van de respondenten in Nederland is geboren, is minder dan de helft (41.8%) te beschouwen als autochtoon. Van de respondenten is 58.2% of zelf niet in Nederland geboren, of één of beide ouders is niet in Nederland geboren.

4.1.2. Seksuele ervaring en condoomgebruik

In tabel 4 worden de relaties, de seksuele ervaring en het condoomgebruik weergegeven voor jongens, meisjes en de totale onderzoeksgroep. Bij de vragen over het condoomgebruik de laatste keer en het condoomgebruik in het laatste jaar zijn alleen de antwoorden van mensen met seksuele ervaring meegenomen in de analyses.

Tabel 4: Relaties, seksuele ervaring en condoomgebruik van de onderzoeksgroep (n=205) weergegeven in frequenties (n) en percentages (%) voor jongens, meisjes en de totale onderzoeksgroep

		<u>Man (n=91)</u>		<u>Vrouw (n=110)</u>		<u>Totaal</u>	
		n	%	n	%	n	%
Relatie (n=201)	Ja	30	33.3	74	67.3	104	51.7
	Nee	60	66.7	36	32.7	97	48.3
Sexuele ervaring (n=201)	Ja	70	76.9	78	71.6	149	74.1
	Nee	21	23.1	31	28.4	52	25.9
Condoom gebruikt laatste keer (n=147)	Ja	44	62.9	28	36.8	72	49.0
	Nee	26	37.1	48	63.2	75	51.0
Condoom gebruikt laatste jaar (n=145)	Nooit	7	10.3	26	34.2	33	22.8
	Soms	24	35.3	24	31.6	49	33.8
	Bijna altijd	19	27.9	14	18.4	33	22.8
	Altijd	18	26.5	12	15.8	30	20.7

Tabel 4 laat een aantal verschillen tussen jongens en meisjes zien. Opvallend is dat een derde van de jongens (33.3%) aangeeft op dit moment een relatie te hebben, bij de meisjes is dit bijna twee derde (67.3). Wat betreft de seksuele ervaring komen beide geslachten meer overeen; 76.9% van

de jongens geeft aan wel eens met iemand naar bed te zijn geweest, tegenover 71.6% van de meisjes.

Meisjes met seksuele ervaring lijken minder vaak condooms te gebruiken dan jongens; 63.2% van de meisjes geeft aan de laatste keer geen condoom te hebben gebruikt en meer dan een derde (34.2%) heeft in het afgelopen jaar nooit condooms gebruikt. Van de jongens met seksuele ervaring geeft 62.9% aan de laatste keer een condoom te hebben gebruikt, en ruim de helft geeft aan bijna altijd (27.9%) of altijd (26.5%) een condoom te hebben gebruikt in het afgelopen jaar.

4.2 Kenmerken van de prototype schalen

4.2.1. Kenmerken van het unsafe sex prototype

In de vragenlijst kon men op een 7-puntsschaal aangeven in hoeverre men de in totaal 20 kenmerken vond passen bij iemand die onveilige seks heeft (1= 'helemaal niet', 7= 'helemaal'). Tabel 5 op de volgende pagina geeft de gemiddelde scores en de standaarddeviaties weer van de items uit de vragenlijst betreffende het unsafe sex prototype, voor jongens, meisjes en de totale onderzoeksgroep. Daarnaast wordt ook de item totaal correlatie weergegeven. Verder wordt de alpha voor de schaal bestaande uit de twaalf oorspronkelijke kenmerken van Gibbons en Gerrard weergegeven en als laatste wordt de alpha voor de complete schaal, aangevuld met de acht nieuwe kenmerken, weergegeven.

Tabel 5: Gemiddelde scores (M) en standaarddeviaties (Std.) voor jongens, meisjes en de totale onderzoeksgroep (n=205), de item totaal correlaties (r) van de items van het unsafe sex prototype en de alpha's (α) voor de schalen exclusief en inclusief de nieuwe kenmerken

Unsafe sex Prototype		man		vrouw		totaal		r	α
		M	Std.	M	Std.	M	Std.		
Algemeen prototype	Rommelig	4.28	1.75	4.19	2.04	4.26	1.91	.33	
Kenmerken van	Populair	2.84	1.47	2.81	2.00	2.83	1.76	.25	
Gibbons & Gerrard	Onvolwassen	4.29	1.69	4.52	2.24	4.42	2.02	.47	
	Cool	2.58	1.83	2.07	1.62	2.30	1.72	.60	
	Zelfverzekerd	3.62	2.06	3.03	2.05	3.34	2.08	.32	
	Onafhankelijk	3.46	1.81	2.93	2.03	3.18	1.93	.24	
	Onzorgvuldig	5.05	1.71	4.95	2.70	5.00	2.31	.20	
	Onaantrekkelijk	3.50	2.03	3.75	2.27	3.66	2.16	.23	
	Saai	3.16	1.88	2.76	1.70	2.94	1.81	.09	
	Voorzichtig	2.45	2.11	1.75	1.37	2.07	1.77	.36	
	Egoïstisch	4.22	2.09	4.66	2.06	4.49	2.08	.35	
								Alpha schaal excl. nieuwe kenmerken	.67
Gedragsspecifiek prototype	Verstandig	2.07	1.46	1.88	1.61	1.95	1.54	.62	
	Netjes gekleed	3.55	1.93	3.30	1.70	3.40	1.80	.40	
Nieuwe kenmerken	Aardig	3.67	1.84	3.70	1.91	3.68	1.88	.42	
	Jong	4.36	1.93	4.35	1.84	4.36	1.88	.03	
	Dom	5.24	1.83	5.07	2.22	5.14	2.06	.52	
	Angstig	3.26	1.75	3.28	2.02	3.28	1.90	.13	
	Nadenkend	2.53	1.74	2.06	1.53	2.26	1.64	.52	
	Onverschillig	3.65	1.72	4.05	2.00	3.90	1.90	.10	
								Alpha schaal incl. nieuwe kenmerken	.76

Tabel 5 laat zien dat de alpha van de oorspronkelijke schaal .67 was. Na toevoeging van de acht nieuwe kenmerken is de betrouwbaarheid verhoogd naar .76. Daarnaast laten de item totaal correlaties zien dat een aantal items minder goed passen in de schaal van het unsafe prototype. De eigenschappen saai, jong, angstig en onverschillig hebben een lage item totaal correlatie en zijn daarom ook verwijderd om de betrouwbaarheid van de schaal te verhogen. Na verwijdering van deze vier items werd een Cronbach's alpha van .80 gevonden voor de totale schaal. In de uiteindelijke schaal zijn dus zestien items opgenomen, waarvan elf van Gibbons en Gerrard en vijf nieuwe kenmerken.

Tabel 6 op de volgende pagina laat de uitkomsten van een factoranalyse zien. Uit de betrouwbaarheidsanalyse kwamen zestien kenmerken naar voren die zijn opgenomen in de schaal van het unsafe sex prototype. Vervolgens is er een geroteerde factoranalyse (varimax) uitgevoerd voor deze kenmerken om te bepalen hoe ze laden op de factoren.

Tabel 6: Resultaten van de factoranalyse voor de eigenschappen behorende bij het unsafe sex prototype

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4
Verstandig	.81	-.20	.04	-.03
Netjes gekleed	.72	.19	-.31	.18
Aardig	.70	.16	-.06	-.02
Cool	.69	-.23	.11	.31
Voorzichtig	.68	.03	.08	-.32
Nadenkend	.65	-.23	.03	-.02
Slim	.61	-.28	.07	.13
Onvolwassen	-.25	.68	-.10	-.07
Egoïstisch	-.05	.66	-.01	.05
Dom	-.28	.61	.36	-.18
Onaanrekkelijk	-.07	.54	.11	.41
Onafhankelijk	.37	-.11	.72	.21
Onzorgvuldig	-.08	.48	.62	-.20
Rommelig	-.25	.38	.60	.09
Zelfverzekerd	.45	-.19	.49	.16
Populair	.30	-.01	.12	.77

Tabel 6 toont aan dat de zestien kenmerken van het unsafe sex prototype op vier verschillende factoren laden. De eerste factor bestaat uit de eigenschappen ‘verstandig’, ‘netjes gekleed’, ‘aardig’, ‘cool’, ‘voorzichtig’, ‘nadenkend’ en ‘slim’. De tweede factor bestaat uit de eigenschappen ‘onvolwassen’, ‘egoïstisch’, ‘dom’ en ‘onaanrekkelijk’. De derde factor bestaat uit de eigenschappen ‘onafhankelijk’, ‘onzorgvuldig’, ‘rommelig’ en ‘zelfverzekerd’. De eigenschap ‘populair’ is een op zichzelf staande factor. De uitkomsten van de factoranalyse zijn niet meegenomen in de verdere analyses.

4.2.2. Kenmerken van het safe sex prototype

In de vragenlijst kon men op een 7-puntsschaal aangeven in hoeverre men de in totaal 20 kenmerken vond passen bij iemand die veilige sex heeft (1= ‘helemaal niet’, 7= ‘helemaal’). Tabel 7 op de volgende pagina geeft de gemiddelde scores en de standaarddeviaties weer van de items uit de vragenlijst betreffende het safe sex prototype, voor jongens, meisjes en de totale onderzoeksgroep. Daarnaast wordt ook de item totaal correlatie weergegeven. Verder wordt wederom de alpha voor de schaal bestaande uit de twaalf oorspronkelijke kenmerken van Gibbons en Gerrard weergegeven evenals de alpha voor de complete schaal, aangevuld met de acht nieuwe kenmerken, weergegeven.

Tabel 7: Gemiddelde scores (M), standaarddeviaties (Std.) voor jongens, meisjes en de totale onderzoeksgroep (n=205) en de item totaal correlaties (r) van de items van het safe sex prototype en de alpha's (α) voor de schalen exclusief en inclusief de nieuwe kenmerken

Safe sex Prototype		man		vrouw		totaal		r	α
		M	Std.	M	Std.	M	Std.		
Algemeen prototype	Rommelig	2.70	1.62	2.34	1.54	2.49	1.58	.34	
Kenmerken van	Populair	4.52	1.69	4.26	1.84	4.37	1.77	.49	
Gibbons & Gerrard	Onvolwassen	2.41	1.56	1.76	1.36	2.05	1.48	.34	
	Cool	4.54	1.74	4.75	1.94	4.64	1.84	.39	
	Zelfverzekerd	5.50	1.48	5.55	1.61	5.52	1.57	.34	
	Onafhankelijk	4.25	1.81	4.87	1.98	4.62	1.93	.36	
	Onzorgvuldig	2.42	1.66	2.40	1.91	2.39	1.79	.35	
	Onaanrekkelijk	2.85	1.69	2.52	1.59	2.67	1.64	.35	
	Saai	3.02	1.75	2.46	1.62	2.70	1.70	.43	
	Voorzichtig	5.69	1.62	5.80	1.73	5.76	1.67	.28	
	Egoïstisch	2.46	1.73	2.26	1.74	2.34	1.73	.28	
						Alpha schaal excl. nieuwe kenmerken			.70
Gedragsspecifiek prototype	Verstandig	5.92	1.45	6.14	1.56	6.02	1.55	.26	
	Netjes gekleed	4.41	1.83	4.17	1.84	4.25	1.84	.46	
Nieuwe kenmerken	Aardig	4.76	1.55	5.00	1.59	4.88	1.57	.39	
	Jong	4.17	1.71	4.03	1.95	4.08	1.84	.48	
	Dom	2.23	1.60	1.92	1.55	2.05	1.57	.38	
	Angstig	3.48	1.97	2.73	1.85	3.05	1.93	.34	
	Nadenkend	5.22	1.62	5.56	1.93	5.40	1.80	.30	
	Onverschillig	3.43	1.62	2.64	1.64	2.99	1.67	.44	
						Alpha schaal incl. nieuwe kenmerken			.80

Tabel 7 laat zien dat de alpha van de oorspronkelijke schaal .70 was. Na toevoeging van de acht nieuwe kenmerken is de betrouwbaarheid verhoogd naar .80. Alle eigenschappen voegen iets toe aan de betrouwbaarheid en daarom was het niet nodig om items te verwijderen. In de uiteindelijke schaal die is gebruikt in het onderzoek zijn alle 20 kenmerken opgenomen.

Tabel 8 op de volgende pagina laat de uitkomsten van een grotendeels factoranalyse zien voor de 20 kenmerken die zijn opgenomen in de schaal van het safe sex prototype.

Tabel 8: Resultaten van de geroteerde factoranalyse voor de eigenschappen behorende bij het safe sex prototype

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
Saai	.85	.01	.02	.02	.01
Egoïstisch	.74	-.30	-.00	-.03	.16
Onverschillig	.72	.22	.07	-.01	.01
Onaantrekkelijk	.68	.05	-.04	-.13	.27
Rommelig	.66	-.32	.09	.02	.28
Dom	.65	-.30	.06	.07	.39
Nadenkend	.10	.79	.11	.03	-.05
Voorzichtig	-.11	.77	.12	.10	.15
Verstandig	-.15	.73	.18	.26	-.07
Slim	-.20	.64	.22	.30	-.19
Netjes gekleed	.24	.19	.81	.03	-.18
Aardig	-.19	.26	.75	.05	.25
Populair	.17	.02	.64	.46	-.05
Cool	-.14	.18	.55	.54	.07
Onafhankelijk	.12	.14	.03	.83	.06
Zelfverzekerd	-.19	.29	.31	.70	.06
Onzorgvuldig	.40	-.11	-.10	.15	.66
Onvolwassen	.52	-.30	.03	.02	.56
Jong	.10	.09	.49	.14	.52
Angstig	.31	.37	.07	-.25	.49

Tabel 8 hierboven toont aan dat de 20 eigenschappen van de schaal van het safe sex prototype op vijf verschillende factoren laden. De eerste factor wordt gevormd door de eigenschappen ‘saai’, ‘egoïstisch’, ‘onverschillig’, ‘onaantrekkelijk’, ‘rommelig’ en ‘dom’. De tweede factor bestaat uit de eigenschappen ‘nadenkend’, ‘voorzichtig’, ‘verstandig’ en ‘slim’. De derde factor bestaat uit de kenmerken ‘netjes gekleed’, ‘aardig’, ‘populair’ en ‘cool’. Twee eigenschappen laden het beste op de vierde factor, namelijk de eigenschappen ‘onafhankelijk’ en ‘zelfverzekerd’. Als laatste de vijfde factor, deze bestaat uit de eigenschappen ‘onzorgvuldig’, ‘onvolwassen’, ‘jong’ en ‘angstig’. De factoren waar de eigenschappen van het safe sex prototype op laden verschillen aanzienlijk van de factoren van de eigenschappen van het unsafe sex prototype. De uitkomsten van de factoranalyse zijn niet meegenomen in de verdere analyses.

4.3 Variabelen van het Prototype Willingness Model

Tabel 9 op de volgende pagina laat zien hoe de respondenten geantwoord hebben bij de vragen die de begrippen prototype gelijkensis, prototype overdenking en prototype aantrekkelijkheid meten.

Op alle vragen kon geantwoord worden op een schaal van 1 (helemaal niet / nooit / helemaal niet aantrekkelijk) tot 7 (helemaal / heel vaak / heel aantrekkelijk). Ook is te zien hoe de onderzoeksgroep geantwoord heeft bij de vragen over de bereidheid tot risicogedrag en intentie tot gedrag (1=helemaal niet waarschijnlijk, 7=heel waarschijnlijk).

Tabel 9: Percentages (%) behorende bij de antwoordmogelijkheden van de items over prototype gelijkens, prototype overdenking, prototype aantrekkelijkheid, bereidheid tot risicogedrag en intentie tot gedrag

	1	2	3	4	5	6	7
	%	%	%	%	%	%	%
Unsafe sex Prototype							
Prototype gelijkens	56.3	15.7	11.2	6.1	3.0	3.0	4.6
Prototype overdenking	41.2	16.5	11.3	9.3	6.2	5.2	10.3
Prototype aantrekkelijkheid	49.0	14.4	9.3	10.8	7.7	3.6	5.2
Safe sex Prototype							
Prototype gelijkens	11.8	6.2	7.7	12.3	16.4	18.5	27.2
Prototype overdenking	30.3	10.3	10.8	13.3	11.8	9.2	14.4
Prototype aantrekkelijkheid	6.8	6.8	5.7	14.6	26.0	17.2	22.9
Bereidheid tot risicogedrag							
Geen sex	16.0	6.7	9.3	12.9	3.6	13.9	37.6
Wel sex	45.1	14.9	6.2	10.8	7.7	4.1	11.3
Intentie tot gedrag							
Komende jaar sex	10.4	3.1	4.1	14.5	8.3	9.8	49.7
Condoomgebruik komende jaar	14.5	6.2	3.1	14.0	7.3	15.5	39.4

Tabel 9 laat zien dat meer dan de helft van de totale onderzoeksgroep (56.3%) zichzelf helemaal niet vindt lijken op het unsafe sex prototype, en dan de respondenten zichzelf meer vinden lijken op het safe sex prototype. Tevens is er een duidelijk verschil te zien in de antwoorden op de items over prototype overdenking. Bijna de helft van de onderzoeksgroep (49.0%) vindt het unsafe sex prototype helemaal niet aantrekkelijk, en het safe sex prototype wordt over het algemeen als meer aantrekkelijk beschouwd. In tegenstelling tot prototype gelijkens is er, als het gaat om prototype overdenking, weinig verschil tussen het unsafe sex prototype en het safe sex prototype.

Bij de vragen over bereidheid tot risicogedrag werd aan respondenten gevraagd wat ze zouden doen als ze een afspraakje hebben en met elkaar naar bed willen gaan maar geen van beiden een condoom bij zich hebben. Meer dan een derde (37.6%) geeft aan dat het in deze situatie heel waarschijnlijk is dat ze geen sex hebben, en bijna de helft (45.1%) geeft aan dat het

helemaal niet waarschijnlijk is dat ze in deze situatie wel sex zouden hebben. Verder geeft bijna de helft van de respondenten (49.7) aan dat het heel waarschijnlijk is dat ze het komende jaar sex hebben, en 39.4% geeft aan dat het tevens heel waarschijnlijk is dat ze dan een condoom zouden gebruiken.

Tabel 10 geeft de gemiddelde scores, de standaarddeviaties en de resultaten van de t-toets voor het verschil tussen jongens en meisjes weer voor de scores op de schalen van de prototypes en de scores op de items prototype gelijkenis, prototype en prototype aantrekkelijkheid.

Tabel 10: Gemiddelde scores (M) en standaarddeviaties (Std.) van de prototype schalen, prototype gelijkenis, prototype overdenking en prototype aantrekkelijkheid, voor jongens, meisjes en de totale onderzoeksgroep (n=205), en de t-waardes (t) en de overschrijdingskansen (p) voor het verschil tussen jongens en meisjes

	man		vrouw		totaal		t	p
	M	Std.	M	Std.	M	Std.		
Schalen Prototypes								
Unsafe sex Prototype	3.15	.95	2.89	.93	3.01	.94	1.72	.09
Safe sex Prototype	3.98	.84	3.84	.70	3.89	.76	1.22	.22
Unsafe sex Prototype								
Prototype gelijkenis	2.45	1.87	1.85	1.46	2.11	1.68	2.46	.02
Prototype overdenking	2.77	2.08	2.82	2.07	2.79	2.06	.015	.87
Prototype aantrekkelijkheid	2.87	1.90	2.14	1.74	2.45	1.84	2.78	.01
Safe sex Prototype								
Prototype gelijkenis	4.62	1.93	4.98	2.10	4.79	2.03	-1.23	.22
Prototype overdenking	3.61	2.08	3.47	2.29	3.51	2.19	.43	.67
Prototype aantrekkelijkheid	4.63	1.67	5.16	1.81	4.90	1.78	-2.10	.04
Bereidheid tot risicogedrag	3.74	1.78	2.37	1.57	3.00	1.79	5.66	.00

Tabel 10 laat zien dat de gemiddelde score op de schaal van het unsafe sex prototype (3.01 op een schaal van 1 tot 7) lager ligt dan de score op het safe sex prototype (3.89 op een schaal van 1 tot 7). Hoe hoger de gemiddelde scores, des te positiever werd gedacht over de prototypes. De resultaten tonen daarom aan dat het safe sex prototype als positiever wordt beschouwd dan het unsafe sex prototype.

De t-toets die het verschil tussen de scores van jongens en meisjes weergeeft laat zien dat er een aantal significante verschillen zijn. Meisjes scoorden significant lager dan de jongens als het gaat om prototype gelijkenis ($t=2.46, p<.02$). Hoe hoger de score, hoe meer men zichzelf vindt lijken op het prototype; meisjes vinden zichzelf dus minder lijken op het unsafe sex prototype. Ook als het gaat om prototype aantrekkelijkheid scoorden de meisjes significant lager dan jongens ($t=2.78, p<.01$), zij vinden het unsafe sex prototype minder aantrekkelijk dan jongens. Het tegenovergestelde geldt voor de aantrekkelijkheid van het safe sex prototype. Meisjes scoorden significant hoger dan de jongens ($t=-2.10, p<.04$), hieruit blijkt dat zij het safe sex prototype aantrekkelijker vinden dan de jongens. Als het gaat om de waargenomen gedragscontrole scoren jongens significant hoger dan meisjes ($t=5.66, p<.00$). Hoe hoger de score op de bereidheid tot risicogedrag schaal, hoe groter de bereidheid. Jongens scoren significant hoger ($t=5.66, p<.00$); zij zijn meer bereid tot onveilig seksueel gedrag.

4.4 Variabelen van de Theory of Planned Behaviour

4.4.1. Sociale cognities van de TPB

De sociale cognities van de Theory of Planned Behaviour zijn gemeten aan de hand van gestandaardiseerde schalen die in eerder onderzoek betrouwbaar zijn gebleken. Er is daarom niets gewijzigd in de samenstelling van deze schalen. Wel zijn een aantal items omgeschaald.

In tabel 11 hieronder wordt de betrouwbaarheid van de schalen attitudes, sociale normen, waargenomen gedragscontrole, zelf-effectiviteit en intenties weergegeven.

Tabel 11: Betrouwbaarheid (α) van de schalen van de sociale cognities attitudes, sociale normen, waargenomen gedragscontrole, zelf-effectiviteit en intenties

Schalen sociale cognities TPB		α
Attitudes	Items 1 tot en met 13	.84
Sociale normen	Items 14 tot en met 19	.65
Waargenomen gedragscontrole	Items 20 tot en met 22	.78
Zelf-effectiviteit	Items 23 tot en met 29	.73
Intenties	Items 30 tot en met 35	.75

In tabel 11 is te zien dat de betrouwbaarheid van de schalen afkomstig uit de Theory of Planned Behaviour goed is. Een uitzondering hierop is de sociale cognitie sociale normen, de alpha van deze schaal is .65.

In tabel 12 wordt voor de sociale cognities per schaal de gemiddelde score (M) en de standaarddeviatie (Std.) weergegeven, voor jongens en meisjes afzonderlijk en voor de totale onderzoeksgroep. Daarnaast zijn de t-waardes (t) en de overschrijdingskansen (p) voor het verschil tussen jongens en meisjes te zien. In de laatste kolom staat de Cronbach's alpha (α) voor elke schaal. Een aantal items uit de schalen zijn omgeschaald. Hoe hoger de score op de attitude schaal, hoe 'beter' de attitudes. Bij de sociale normen schaal hangt een hogere score samen met 'sterkere' sociale normen. De waargenomen gedragscontrole is 'beter' naarmate de score hoger is, evenals de zelf-effectiviteit. Hoe hoger de score op de zelf-effectiviteit schaal, hoe meer zelf-effectiviteit de respondenten hebben.

Tabel 12: Gemiddelde scores (M) en standaarddeviaties (Std.) voor jongens, meisjes en de totale onderzoeksgroep (n=205) van de schalen afkomstig van de TPB, de t-waardes (t) en de overschrijdingskansen (p) voor het verschil tussen jongens en meisjes

	man		vrouw		totaal		t	p
	M	Std.	M	Std.	M	Std.		
Schalen sociale cognities								
Attitudes	2.43	.70	2.19	.68	2.29	.70	2.38	.02
Sociale normen	2.16	2.70	1.23	3.13	1.65	2.96	2.13	.03
Waargenomen gedragscontrole	3.85	.92	3.79	.96	3.81	.95	.48	.66
Zelf-effectiviteit	3.85	.70	4.11	.55	3.99	.64	-2.77	.00
Intenties	3.04	.76	3.25	.78	3.16	.77	-1.77	.08

Tabel 12 laat zien dat er een aantal significante verschillen zijn tussen jongens en meisjes. De jongens in de onderzoeksgroep scoren gemiddeld significant hoger dan de meisjes als het gaat om de attitudes ($t=2.38$, $p<.02$). Hoe hoger de gemiddelde score, hoe 'beter' de attitudes; de attitudes van jongens zijn 'beter' dan die van de meisjes. Ook scoren de jongens gemiddeld significant hoger op de sociale normenschaal ($t=2.13$, $p<.03$); de sociale normen van de jongens zijn sterker dan de normen van de meisjes. Als het gaat om zelf-effectiviteit geldt het tegenovergestelde; op deze schaal scoren de meisjes significant hoger dan de jongens ($t=-2.77$, $p<.00$). Hoe hoger de score, hoe meer zelf-effectiviteit. Meisjes hebben daarom meer zelf-

effectiviteit dan jongens als het gaat om onveilig seksueel gedrag. Opvallend is de hoge standaarddeviatie van de scores op de sociale normenschaal, deze is voor jongen 2.70 en voor de meisjes 3.13 terwijl de standaarddeviaties van de rest van de schalen onder de 1.00 ligt. Dit geeft aan dat de respondenten erg gevarieerd hebben geantwoord op de vragen over de sociale normen.

4.4.2. Attitudes

In de vragenlijst zijn dertien items opgenomen die de attitudes meten. De antwoordmogelijkheden bij deze stellingen varieerden op een 5-puntsschaal van ‘helemaal mee oneens’ (1) tot ‘helemaal mee eens (5). Tabel 13 geeft de gemiddelde scores en de standaarddeviaties weer van de items behorende bij de variabele ‘attitudes’ uit de Theory of Planned Behaviour, voor jongens en meisjes afzonderlijk en voor de totale onderzoeksgroep.

Tabel 13: Gemiddelde scores (M) en standaarddeviaties (Std.) voor jongens, meisjes en de totale onderzoeksgroep (n=205) van de items behorende bij de variabele ‘attitudes’ uit de TPB

	man		vrouw		totaal	
	M	Std.	M	Std.	M	Std.
Attitudes						
Het gebruik van condooms zal...						
...sex minder romantisch maken	2.77	1.26	2.48	1.32	2.61	1.29
...sex minder plezierig maken	3.00	1.28	2.41	1.26	2.69	1.30
...een vervelende onderbreking zijn van de sex	3.20	1.33	2.97	1.32	3.07	1.32
...het sexuele genot van mijn partner verminderen	2.59	1.31	2.81	1.37	2.72	1.35
...mijn sexuele genot verminderen	2.91	1.45	2.43	1.34	2.65	1.41
...mij het gevoel geven dat ik minder man/vrouw ben	2.00	1.21	1.55	.74	1.75	.10
Het gebruik van een condoom zal...						
...moeilijk van te voren te plannen zijn	2.15	1.10	2.11	1.08	2.12	1.09
...weerstand van mijn partner oproepen	2.56	1.08	2.27	1.09	2.40	1.09
...de sex rommelig maken	2.36	1.06	2.35	1.24	2.35	1.16
...sex beschamend maken	1.95	.93	1.79	.87	1.86	.90
...mijn partner het idee geven dat ik drager ben van het Hiv-virus	2.05	1.10	1.78	1.14	1.90	1.13
...mijn partner het idee geven dat ik met iedereen sex heb	2.19	1.28	1.72	1.10	1.93	1.20
-Als ik voorstel een condoom te gebruiken, zal mijn partner het idee hebben dat ik hem/haar niet vertrouw	2.22	1.28	1.80	.10	1.99	1.15

Tabel 13 laat zien dat veruit de meeste scores tussen de 2 en 3 liggen, op een schaal van 1 tot 5. Echter, bij de laatste drie items liggen de gemiddelde scores onder de 2, wat aangeeft dat de respondenten minder bang zijn dat het gebruik van een condoom hun partner het idee zal geven dat ze drager zijn van het hiv-virus of dat ze met iedereen sex hebben. Ook bij het item ‘het gebruik van een condoom zal sex beschamend maken’ ligt de gemiddelde score laag (1.86).

4.4.3. Sociale normen

Tabel 14 geeft de gemiddelde scores en de standaarddeviaties weer van de items behorende bij de variabele ‘sociale normen’ uit de Theory of Planned Behaviour, voor jongens en meisjes afzonderlijk en voor de totale onderzoeksgroep. De antwoordmogelijkheden bij deze stellingen varieerden wederom op een 5-puntsschaal van ‘helemaal mee oneens’ (1) tot ‘helemaal mee eens’ (5).

Tabel 14: Gemiddelde scores (M) en standaarddeviaties (Std.) voor jongens, meisjes en de totale onderzoeksgroep (n=205) van de items behorende bij de variabele ‘sociale normen’ uit de TPB

	man		vrouw		totaal	
	M	Std.	M	Std.	M	Std.
Sociale normen						
-Mijn huidige sexpartner vindt dat we condooms moeten gebruiken	3.47	1.15	2.73	1.42	3.07	1.35
-Ik trek me veel aan van de mening van mijn huidige sex partner	3.29	1.25	2.81	1.22	3.03	1.25
-Mijn vrienden/vriendinnen vinden dat ik condooms moet gebruiken	3.51	.93	3.43	1.21	3.47	1.08
-Ik trek me veel aan van de mening van mijn vrienden/vriendinnen	2.91	1.17	2.50	1.20	2.69	1.20
-Mijn ouders vinden dat ik condooms moet gebruiken	4.00	1.02	3.68	1.21	3.82	1.13
-Ik trek me veel aan van de mening van mijn ouders	3.23	1.31	3.18	1.24	3.20	1.26

Tabel 14 laat zien dat als het om sociale normen gaat, de mening van de ouders het meest belangrijk is voor de respondenten, de gemiddelde score op dit item is het hoogst (3.20), gevolgd door de mening van de huidige sexpartner (3.07) en de mening van vrienden/vriendinnen (2.69).

4.4.4. Waargenomen gedragscontrole

Tabel 15 hieronder geeft de gemiddelde scores en de standaarddeviaties weer van de items behorende bij de variabele waargenomen gedragscontrole uit de Theory of Planned Behaviour, voor jongens en meisjes afzonderlijk en voor de totale onderzoeksgroep. De antwoordmogelijkheden bij deze stellingen varieerden wederom op een 5-puntsschaal van ‘helemaal mee oneens’ (1) tot ‘helemaal mee eens’ (5).

Tabel 15: Gemiddelde scores (M) en standaarddeviaties (Std.) voor jongens, meisjes en de totale onderzoeksgroep (n=205) van de items behorende bij de variabele waargenomen gedragscontrole uit de TPB

	man		vrouw		totaal	
	M	Std.	M	Std.	M	Std.
Waargenomen gedragscontrole						
-Ik heb er veel controle over of ik en mijn partner een condoom gebruiken	3.78	1.01	3.68	1.16	3.72	1.11
-Ik vind dat ik in staat ben om mijn partner er van te overtuigen een condoom te gebruiken	3.92	.90	3.91	1.04	3.91	1.00
-Het ligt vooral aan mij of we een condoom gebruiken	3.23	1.10	2.82	1.26	3.01	1.20

Tabel 15 laat zien dat zowel de jongens als de meisjes aangeven dat ze redelijk veel controle hebben over het condoomgebruik. De gemiddelde scores variëren van 3.01 tot 3.72 op een schaal van 1 tot 5.

4.4.5. Zelf-effectiviteit

Tabel 16 geeft de gemiddelde scores en de standaarddeviaties weer van de items behorende bij de variabele zelf-effectiviteit uit de Theory of Planned Behaviour, voor jongens en meisjes afzonderlijk en voor de totale onderzoeksgroep. De antwoordmogelijkheden bij deze stellingen varieerden op een 5-puntsschaal van ‘helemaal mee oneens’ (1) tot ‘helemaal mee eens’ (5).

Tabel 16: Gemiddelde scores (M) en standaarddeviaties (Std.) voor jongens, meisjes en de totale onderzoeksgroep (n=205) van de items behorende bij de variabele zelf-effectiviteit uit de TPB

	man		vrouw		totaal	
	M	Std.	M	Std.	M	Std.
Zelf-effectiviteit						
-Ik vind het moeilijk om vooruit te denken als het om sex gaat	2.62	1.18	2.64	1.19	2.63	1.18
-Ik vind condooms moeilijk te gebruiken	2.09	1.09	2.05	1.04	2.07	1.06
-Ik vind condooms moeilijk te verkrijgen	2.09	1.16	1.79	1.00	1.93	1.08
-Ik ben in staat om met mijn partner over veilig vrijen te praten	4.11	.85	4.21	1.05	4.15	.96
-Ik ben in staat om mijn partner naar zijn/haar seksverleden te vragen	3.67	1.08	4.16	.96	3.93	1.04
-Ik denk dat mijn partner boos wordt als ik voorstel een condoom te gebruiken	1.97	1.11	1.66	.91	1.81	1.01
-Ik ben bang dat ik een slechte indruk maak op mijn partner als ik voorstel een condoom te gebruiken	2.14	1.05	1.60	.81	1.85	.96

Tabel 16 toont aan dat zowel jongens als meisjes aangeven dat zij goed in staat zijn om met hun partner over veilig vrijen te praten en om hun partner naar zijn of haar seksverleden te vragen. Verder geven de gemiddelde scores aan dat de respondenten nauwelijks denken dat hun partner boos wordt als ze voorstellen een condoom te gebruiken; de gemiddelde score voor de totale onderzoeksgroep is 1.85. Ook zijn de respondenten nauwelijks bang om een slechte indruk te maken als ze voorstellen een condoom te gebruiken; de gemiddelde score is 1.85 voor de totale onderzoeksgroep.

4.4.6. Intentie tot gedrag

Tabel 17 op de volgende pagina geeft de gemiddelde scores en de standaarddeviaties weer van de items behorende bij de variabele intentie tot gedrag uit de Theory of Planned Behaviour, voor jongens en meisjes afzonderlijk en voor de totale onderzoeksgroep.

Tabel 17: Gemiddelde scores (M) en standaarddeviaties (Std.) voor jongens, meisjes en de totale onderzoeksgroep (n=205) van de items behorende bij de variabele intentie uit de TPB

	man		vrouw		totaal	
	M	Std.	M	Std.	M	Std.
Intentie						
-In de toekomst zal ik altijd een condoom gebruiken	2.91	1.12	2.76	1.16	2.82	1.14
-In de toekomst zal ik geen sex hebben als het niet mogelijk is om een condoom te gebruiken	2.63	1.25	2.75	1.17	2.70	1.20
-In de toekomst zal ik het gebruik van een condoom eisen, zelfs als mijn partner geen condoom wil gebruiken	3.11	1.21	2.90	1.26	2.99	1.24
-Als ik een condoom wil gebruiken maar mijn partner niet, dan hebben we geen sex	2.96	1.15	3.53	1.22	3.27	1.21
-Als mijn partner geen condoom wil gebruiken, pas ik mij aan de wensen van mijn partner aan	3.33	1.14	3.86	1.10	3.60	1.15
-Als mijn partner geen condoom wil gebruiken, probeer ik hem/haar er van te overtuigen een condoom te gebruiken	3.40	.98	3.71	1.08	3.57	1.04

Tabel 17 geeft aan dat de respondenten, zowel de jongens als de meisjes, redelijk hoog scoren op de items uit de intentieschaal afkomstig uit de TPB. Dit geldt vooral voor de laatste drie items; hier liggen de gemiddelde scores boven de 3.

4.5 Relatie variabelen PWM, TPB, demografische variabelen en gedrag

4.5.1. Correlaties variabelen TPB, variabelen PWM en gedrag

In tabel 18 op de volgende pagina zijn de correlaties tussen de demografische variabelen, de variabelen van de Theory of Planned Behaviour, de variabelen van het Prototype Willingness Model en het gedrag weergegeven.

Tabel 18: Correlaties (Pearson's r) tussen de variabelen van de Theory of Planned Behaviour, de variabelen van het Prototype Willingness Model, de demografische variabelen en het gedrag

	Intentie	Bereidheid	Condoom laatste keer	Condoom laatste jaar
Demografische variabelen				
Geslacht (1=m, 2=v)	.13	-.38**	.21**	-.08
Leeftijd	-.04	-.03	-.05	-.20**
Geboorteland respondent	.03	.18*	-.04	.00
Variabelen TPB				
Attitudes	.19*	-.19*	.01	.22**
Sociale normen	.26**	.03	.39**	.40**
Waargen. gedragscontrole	.22**	.07	.18*	.25**
Zelf-effectiviteit	.06	.02	.13	.10
Intentie		-.21**	.21**	.18*
Variabelen PWM				
Unsafe sex prototype exclusief nieuwe kenmerken	-.13	.19*	-.06	-.10
Unsafe sex prototype inclusief nieuwe kenmerken	-.14	.18*	.06	-.13
Prototype gelijkens	-.04	.30**	.15	-.09
Prototype overdenking	.10	.11	.15	-.12
Prototype aantrekkelijkheid	-.25**	.29**	.15	-.09
Safe sex prototype exclusief nieuwe kenmerken	-.10	.03	.02	-.04
Safe sex prototype inclusief nieuwe kenmerken	-.09	.02	.02	-.06
Prototype gelijkens	.03	-.06	-.04	.12
Prototype overdenking	.05	.11	-.08	.12
Prototype aantrekkelijkheid	.04	-.10	.06	.01
Bereidheid tot risicogedrag	-.21**		-.06	-.03

** Correlatie is significant bij een significantieniveau van < .01 (2-tailed).

* Correlatie is significant bij een significantieniveau van < .05 (2-tailed).

Tabel 18 laat zien dat er een aantal significante correlaties bestaan tussen de verschillende constructen. De intentie om condooms te gebruiken correleert significant positief met de sociale cognities attitudes, sociale normen en waargenomen gedragscontrole. Hoe hoger de scores op deze schalen, hoe 'beter' de attitudes, hoe sterker de sociale normen een rol spelen en hoe hoger de waargenomen gedragscontrole. Hogere scores op deze schalen hangen, zoals verwacht, samen met meer intentie om condooms te gebruiken. Verder is er een significante negatieve correlatie te zien tussen de intentie en het construct prototype aantrekkelijkheid. Respondenten die het unsafe sex prototype als meer aantrekkelijk beschouwen hebben minder intenties om condooms te

gebruiken. Daarnaast is er een negatieve samenhang te zien tussen de intentie en de bereidheid tot risicogedrag; respondenten die meer bereid zijn tot onveilig seksueel gedrag hebben minder intenties om condooms te gebruiken.

De bereidheid tot risicogedrag hangt negatief samen met de demografische variabelen geslacht. Dit geeft aan dat jongens meer bereidheid tot onveilig seksueel gedrag vertonen dan meisjes. De etnische achtergrond speelt ook een rol; autochtone respondenten zijn minder bereid tot risicogedrag. De sociale cognities attitudes en intentie correleren significant negatief met de bereidheid tot risicogedrag. Hoe ‘beter’ de attitudes en intenties van de respondenten, hoe minder bereid zij zijn tot risicogedrag. Ook de variabelen unsafe sex prototype, prototype gelijkenis en prototype aantrekkelijkheid correleren significant positief met de bereidheid tot risicogedrag. Dit houdt in dat hoe positiever en hoe aantrekkelijker de respondenten het unsafe sex prototype vinden, en hoe meer zij zichzelf vinden lijken op het unsafe sex prototype, hoe groter de bereidheid tot risicogedrag. Opvallend is dat de correlatie tussen de bereidheid en de prototype schaal exclusief de nieuwe kenmerken meer significant is dan die tussen de bereidheid en de schaal inclusief de nieuwe kenmerken. De nieuwe kenmerken blijken niks toe te voegen aan de significantie van de resultaten van de correlatieanalyse.

Het condoomgebruik tijdens de laatste keer hangt positief samen met de demografische variabele geslacht; meisjes geven vaker aan dat ze de laatste keer een condoom hebben gebruikt. Daarnaast hangen de sociale cognities sociale normen, waargenomen gedragscontrole en intentie significant samen met het condoomgebruik de laatste keer. Hoe sterker de sociale normen, hoe meer waargenomen gedragscontrole en hoe meer intentie de respondenten hebben om condooms te gebruiken, hoe vaker zij de laatste keer een condoom hebben gebruikt. Hetzelfde geldt voor het condoomgebruik in het afgelopen jaar. Hier spelen echter ook de attitudes een rol; hoe ‘beter’ de attitudes, hoe vaker respondenten aangeven in het afgelopen jaar condooms te hebben gebruikt. De demografische variabele leeftijd hangt negatief samen met het condoomgebruik in het afgelopen jaar. Dit houdt in dat hoe ouder de respondenten zijn, hoe minder vaak zij aangeven condooms te hebben gebruikt in het afgelopen jaar.

4.5.2. Regressieanalyses intentie tot gedrag en bereidheid tot risicogedrag

Tabel 19 op de volgende pagina laat de resultaten van de regressieanalyse zien die is uitgevoerd om de verklarende waarde van de variabelen van het PWM en de TPB te bepalen, als het gaat om de intentie tot condoomgebruik en de bereidheid tot onveilig seksueel gedrag.

In deze analyse zijn eerst de variabelen van de TPB ingevoerd en daarna de schalen behorende bij het unsafe sex en safe sex prototype afkomstig uit het PWM. In blok 2 zijn als eerste de twaalf originele kenmerken ingevoerd, gevolgd door de gedragsspecifieke kenmerken in blok 3.

Tabel 19: Regressieanalyse variabelen TPB, variabelen PWM en demografische variabelen op intentie tot condoomgebruik en bereidheid tot risicogedrag

	Intentie					Bereidheid tot risicogedrag				
	β	β	β	β	β	β	β	β	β	β
Blok 1: Variabelen TPB										
Attitudes	.19**	.18**	.19**	.18*	.17*	-.00	-.04	-.04	-.10	-.10
Sociale normen	.29***	.28***	.29***	.29**	.28***	-.06	-.05	-.05	-.06	-.06
Waargenomen gedragscontrole	.06	.06	.06	.09	.12	.25**	.26**	.26**	.23**	.21*
Zelf-effectiviteit	.06	.05	.04	.02	-.05	-.17	-.09	-.08	-.04	.08
Blok 2: Schalen Gibbons & Gerrard										
Unsafe sex prototype		-.10	-.11	-.15	-.15	.28***	.31**	.27*	.28**	
Safe sex prototype		-.06	-.06	-.13	-.12	-.046	-.02	-.04	-.02	
Blok 3: Schalen nieuwe kenmerken										
Unsafe sex prototype			.02	.20	.20		-.05	-.06	-.06	
Safe sex prototype			-.01	.01	.02		-.02	.02	-.02	
Blok 4: Begrippen PWM										
Unsafe sex prototype:										
Prototype gelijkens				.21*	.23*			.12	.10	
Prototye overdenking				.06	.06			.04	.04	
Prototype aantrekkelijkheid				-.38**	-.38**			-.08	-.05	
Safe sex prototype:										
Prototype gelijkens				.04	.10			.03	.00	
Prototye overdenking				-.15	-.14			.14	.11	
Prototype aantrekkelijkheid				-.00	-.10			-.21	-.14	
Blok 5: Demografische variabelen										
Leeftijd					-.06					-.07
Geslacht					.23**					-.22**
Geboorteland respondent					.02					-.10
R square	.17***	.18***	.18***	.26***	.31***	.05	.12**	.12*	.15	.21*

*p<.10 **p<.05 ***p>.01

Tabel 19 laat zien dat de schalen van het unsafe sex en safe sex prototype weinig toevoegen aan de variabelen van de TPB als het gaat om het verklaren van intentie; de oorspronkelijke kenmerken verklaren 1% meer dan de variabelen van de TPB, en de gedragsspecifieke kenmerken voegen hier niets aan toe. De aan het PWM model gerelateerde begrippen lijken aanzienlijk meer toe te voegen, de R square verhoogd na toevoeging van deze items van .18 naar .26.

Als het gaat om de bereidheid tot risicogedrag lijken de variabelen van het PWM meer toe te voegen, de R square wordt door toevoeging van deze items verhoogd met 10%, van .05 naar .15. De gedragsspecifieke kenmerken voegen ook in deze analyse niks toe aan de algemene kenmerken; de R square is zowel inclusief als exclusief de nieuwe kenmerken .12. De demografische variabelen voegen daarentegen wel iets toe, en met name de variabele geslacht speelt een rol als het gaat om het verklaren van de intentie tot condoomgebruik en de bereidheid tot risicogedrag.

Tabel 20 op de volgende pagina laat wederom de resultaten van een regressieanalyse zien. In deze analyse zijn echter eerst de variabelen van het PWM ingevoerd en daarna de variabelen van de TPB. In blok 1 zijn als eerste de twaalf originele kenmerken ingevoerd, gevolgd door de gedragsspecifieke kenmerken in blok 2.

Tabel 20: Regressieanalyse variabelen PWM, variabelen TPB en demografische variabelen op intentie en bereidheid tot risicogedrag

	<u>Intentie</u>					<u>Bereidheid tot risicogedrag</u>				
	β	β	β	β	β	β	β	β	β	β
Blok 1: Schalen Gibbons & Gerrard										
Unsafe sex prototype	-.13	-.09	-.10	-.15	-.15	.27***	.31**	.23*	.27*	.28**
Safe sex prototype	-.07	-.05	-.17	-.13	-.12	-.02	.01	-.01	-.04	-.02
Blok 2: Schalen nieuwe kenmerken										
Unsafe sex prototype		-.07	.12	.20	.20		-.06	-.06	-.06	-.06
Safe sex prototype		.00	.04	.01	.02		-.02	.03	.02	-.02
Blok 3: Begrippen PWM										
Unsafe sex prototype:										
Prototype gelijkenis			.21	.21*	.23*			.12	.12	.10
Prototype overdenking			.19*	.06	.06			.05	.04	.04
Prototype aantrekkelijkheid			-.45***	-.38***	-.38***			-.07	-.08	-.05
Safe sex prototype:										
Prototype gelijkenis			.09	.04	.10			.09	.03	.00
Prototype overdenking			-.04	-.15	-.14			.12	.14	.11
Prototype aantrekkelijkheid			-.04	-.00	-.10			-.26	-.21	-.14
Blok 4: Variabelen TPB										
Attitudes				.18*	.17*				-.10	-.10
Sociale normen				.29***	.28***				-.06	-.06
Waargenomen gedragscontrole				.09	.12				.23**	.21*
Zelf-effectiviteit				.02	-.05				-.04	.08
Blok 5: Demografische variabelen										
Leeftijd					-.06					-.7
Geslacht					.23**					-.22**
Geboorteland respondent					.02					-.10
R square	.02	.02	.14*	.26***	.29***	.07**	.08*	.12	.15	.21*

*p<.10 **p<.05 *** p>.01

Tabel 20 laat zien dat de variabelen van het PWM 14% van de intentie verklaren, waarbij 2% wordt verklaard door de algemene gedragsspecifieke kenmerken en 12% door de aan het model gerelateerde begrippen. Vooral prototype overdenking en prototype aantrekkelijkheid blijken invloed te hebben op de intentie. De variabelen van de TPB voegen een aanzienlijk deel toe aan de variabelen van het PWM als het gaat om het verklaren van de intentie; de R square verhoogt na toevoeging van de variabelen van de TPB van .14 naar .26. De demografische variabelen, voornamelijk het geslacht, voegen hier nog eens 3% aan toe.

De variabelen van het PWM lijken beter in staat om de bereidheid tot risicogedrag te verklaren; 12% kan worden verklaard door de variabelen afkomstig uit het PWM, de variabelen van de TPB voegen hier slechts 3% aan toe.

Opvallend is dat de gedragsspecifieke kenmerken van de prototype schalen nauwelijks iets toevoegen aan de verklarende waarde van het PWM model. De nieuwe kenmerken voegen niets toe als het gaat om het verklaren van intentie, en slechts 1% als het gaat om de bereidheid tot risicogedrag.

4.5.3. Regressieanalyses condoomgebruik

Tabel 21 op de volgende pagina laat de resultaten van de regressieanalyse zien waarbij het condoomgebruik tijdens de laatste keer en het condoomgebruik in het afgelopen jaar de onafhankelijke variabelen waren. In deze analyse zijn eerst de variabelen van de TPB ingevoerd en daarna die van het PWM, gevolgd door de bereidheid tot risicogedrag, de intentie tot gedrag en de demografische variabelen. Aangezien de variabele condoomgebruik laatste keer dichotoom is (de antwoordmogelijkheden waren 'ja' of 'nee'), is er voor deze onafhankelijke variabele een binaire logistische regressieanalyse uitgevoerd. In het linkerblok van de tabel worden de odds ratios van deze analyse weergegeven.

Tabel 21: Regressieanalyse variabelen TPB, variabelen PWM, bereidheid tot risicogedrag, intentie tot gedrag en demografische variabelen op condoomgebruik laatste keer en condoomgebruik in het afgelopen jaar

	Condoomgebruik laatste keer						Condoom gebruik afgelopen jaar					
	OR	OR	OR	OR	OR	OR	β	β	β	β	β	β
Blok 1: Variabelen TPB												
Attitudes	1.07	1.08	1.22	1.30	1.14	1.19	.21**	.25**	.26**	.30***	.31***	.31***
Sociale normen	1.22***	1.22**	1.23***	1.26**	1.25**	1.23**	.35***	.34***	.34***	.32***	.30***	.30**
Waargen. gedragscontr.	1.55	1.58	1.77	1.71	1.55	1.53	.16-	.15	.16	.16	.23*	.22*
Zelf-effectiviteit	.54	.52	.44*	.40	.42	.55	.20**	-.25**	-.26**	-.28**	-.31***	-.24*
Blok 2: Schalen G & G												
Unsafe sex prototype		.90	.59	.57	.59	.56		-.11	-.19	-.18	-.16	-.15
Safe sex prototype		.86	.93	1.38	1.50	1.65		.08	.10	.15	.15	.16
Blok 3: Schalen nieuwe kenm.												
Unsafe prototype			1.60	1.88*	1.81*	1.84*			.12	.16	.17	.17
Safe sex prototype			.69	.58	.59	.54		-.08	-.13	-.15	-.15	-.19
Blok 4: Begrippen PWM												
Unsafe sex prototype:												
Prototype gelijkens				.99	.94	.92				-.03	.02	.02
Prototype overdenking				.84	.82	.80				-.12	-.10	-.10
Prototype aantrekkelijkheid				.86	.91	.94				-.01	-.06	-.06
Safe sex prototype:												
Prototype gelijkens				1.66*	1.61*	1.62*				.28	.33	.33*
Prototype overdenking				1.16	1.15	1.14				.06	.09	.08
Prototype aantrekkelijkheid				.54**	.57*	.60				-.15	-.24	-.21
Blok 5:												
Bereidheid tot risicogedrag					1.06	1.02					-.22*	-.25**
Intentie tot gedrag					1.48	1.59					-.05	-.04
Blok 6: Demogr. variabelen												
Leeftijd						.97						.02
Geslacht						.42						-.16
Geboorteland respondent						1.14						-.05
R square	.17***	.18**	.22**	.31**	.32**	.35*	.24***	.26***	.27***	.30***	.33***	.36***

*p<.10 **p<.05 ***p>.01

Tabel 21 laat zien dat de variabelen van de TPB een groot deel van de variantie van het condoomgebruik de laatste keer verklaren; de R square is .17. De prototype schaal exclusief de nieuwe kenmerken voegt hier weinig aan toe; de R square verhoogt met 15 naar .18. De nieuwe, gedrags specifieke kenmerken voegen hier, als het gaat om het condoomgebruik de laatste keer, 4% aan toe, en de R square wordt door toevoeging van de gedrags specifieke kenmerken verhoogd naar .22. Vooral de nieuwe kenmerken van het unsafe sex prototype spelen een rol in het verklaren van het condoomgebruik de laatste keer (OR=1.88, $p<.10$, 95% CI=.99-3.58). Verder blijken tevens de aan het PWM gerelateerde begrippen een significante invloed te hebben; door toevoeging van deze variabelen wordt de R square verhoogd van .22 naar .31.

De variabele prototype gelijkheid van het safe sex prototype speelt een significante rol (OR=1.66, $p < .10$, 95% CI=.99-2.78), evenals de variabele prototype aantrekkelijkheid van het safe sex prototype (OR=.54, $p < .05$, 95% CI=.30-.98). De variabelen bereidheid tot risicogedrag en intentie tot gedrag voegen slechts 1% toe, en de demografische variabelen 3%.

Als het gaat om het condoomgebruik in het afgelopen jaar hebben vooral de sociale cognities van de TPB invloed. Het model verklaart 24% van de variantie, en na toevoeging van de variabelen afkomstig uit het PWM wordt de R square verhoogd naar .30. De twee variabelen die in het vijfde blok zijn ingevoerd, de intentie tot gedrag en de bereidheid tot risicogedrag, voegen nog eens 3% toe. Vooral de bereidheid tot risicogedrag speelt een grote rol bij het verklaren van het condoomgebruik in het afgelopen jaar ($\beta = -.22$, $p < .10$).

Tabel 22 op de volgende pagina laat de uitkomsten van een regressieanalyse zien waarbij het condoomgebruik tijdens de laatste keer en het condoomgebruik in het afgelopen jaar wederom de onafhankelijke variabelen waren. De variabelen van het PWM zijn ditmaal eerst ingevoerd en daarna de variabelen van de TPB. Voor de variabele condoomgebruik laatste keer is wederom een binaire logistische regressieanalyse uitgevoerd. In het linkerblok van de tabel worden de odds ratios van deze analyse weergegeven.

Tabel 22: Regressieanalyse demografische variabelen, variabelen TPB en variabelen PWM op condoomgebruik laatste keer en condoomgebruik in het afgelopen jaar

	Condoomgebruik laatste keer						Condoom gebruik afgelopen jaar					
	OR	OR	OR	OR	OR	OR	β	β	β	β	β	β
Blok 1: <i>Schalen G & G</i>												
Unsafe sex prototype	.91	.74	.67	.57	.59	.56	-.06	-.06	-.09	-.18	-.16	-.15
Safe sex prototype	.96	1.04	1.30	1.38	1.50	1.65	.05	.10	.10	.15	.15	.16
Blok 2: <i>Schalen nieuwe kenm.</i>												
Unsafe prototype		1.28	1.49	1.88*	1.81*	1.83*		-.01	.04	.16	.17	.17
Safe sex prototype		.79	.68	.58	.59	.54		-.07	-.11	-.13	-.15	-.19
Blok 3: <i>Begrippen PWM</i>												
Unsafe sex prototype:												
Prototype gelijkenis			1.08	.99	.94	.92			.07	-.03	.02	.02
Prototype overdenking			.92	.84	.82	.80			.00	-.12	-.10	-.10
Prototype aantrekkelijkheid			.83	.86	.91	.94			-.10	-.01	-.06	-.06
Safe sex prototype:												
Prototype gelijkenis			1.63**	1.66*	1.61*	1.62*			.30	.28	.33*	.33*
Prototype overdenking			1.16	1.16	1.15	1.14			.17	.06	.09	.08
Prototype aantrekkelijkheid			.54**	.54**	.57*	.60			-.29	-.15	-.24	-.21
Blok 4: <i>Variabelen TPB</i>												
Attitudes				1.30	1.14	1.19				.30***	.31***	.31***
Sociale normen				1.26**	1.25**	1.23**				.32***	.30***	.30**
Waargen. gedragscontrole				1.71	1.55	1.53				.16	.23*	.22*
Zelf-effectiviteit				.40	.42	.55				-.28**	-.31***	-.24*
Blok 5:												
Bereidheid tot risicogedrag					1.06	1.01					-.22*	-.25**
Intentie tot gedrag					1.48	1.59					-.05	-.04
Blok 6: <i>Demogr. variabelen</i>												
Leeftijd						.97						.02
Geslacht						.42						-.16
Geboorteland respondent						1.14						-.05
R square	.00	.02	.14	.31**	.32*	.35*	.01	.01	.07	.30***	.33***	.36***

* $p < .10$ ** $p < .05$ *** $p > .01$

Tabel 22 laat zien dat de algemene kenmerken van Gibbons en Gerrard niets toevoegen, de R square is .00. De nieuwe, gedragsspecifieke kenmerken voegen 2% toe. Verder is te zien dat de variabele prototype gelijkenis van het safe sex prototype een significant deel van de variantie verklaard als het gaat om het condoomgebruik de laatste keer (OR=1.63, $p < .05$, 95% CI=1.08-2.47). Hetzelfde geldt voor de variabele prototype aantrekkelijkheid van het safe sex prototype (OR=.54, $p < .05$, 95% CI=.33-.90). De variabelen afkomstig uit het PWM verklaren 12% van de variantie in het condoomgebruik de laatste keer. De variabelen van de TPB voegen hier 17% aan toe; de R square wordt verhoogd van .14 naar .31.

Vooral de variabele sociale normen blijkt een significant aandeel te hebben in het verklaren van het condoomgebruik de laatste keer (OR=1.26, $p < .05$, 95% CI=1.06-1.51).

De resultaten van de regressieanalyse die is uitgevoerd voor de variabele condoomgebruik in het afgelopen jaar laten zien dat ook hier de prototype schalen nauwelijks een rol spelen. Slechts 1% van de variantie wordt verklaard door de algemene kenmerken, en de nieuwe kenmerken voegen hier niets aan toe. De variabelen prototype gelijkenis, prototype overdenking en prototype aantrekkelijkheid voegen 6% toe; de R square wordt verhoogd van .01 naar .07. Dit is opvallend, aangezien zij, als het gaat om het condoomgebruik de laatste keer, meer toevoegen, namelijk 12%. Het overgrote deel van de variantie (23%) in de variabele condoomgebruik in het afgelopen jaar wordt verklaard door de variabelen afkomstig uit de TPB. Alle sociale cognities blijken een grote invloed te hebben op het condoomgebruik in het afgelopen jaar. Hetzelfde geldt voor de variabele bereidheid tot risicogedrag.

De resultaten die in dit hoofdstuk naar voren kwamen worden in het volgende hoofdstuk besproken. In het volgende hoofdstuk komt als eerste de conclusie aan bod, gevolgd door de discussie.

5. Conclusie en discussie

In dit hoofdstuk komt in de eerste paragraaf de conclusie aan de orde. De resultaten uit het vorige hoofdstuk zullen worden gebruikt om de vier onderzoeksvragen uit hoofdstuk 2 te beantwoorden. Vervolgens komt in de tweede paragraaf de discussie aan de orde. Als eerste worden hier de beperkingen van het huidige onderzoek, gevolgd door een aantal aanbevelingen voor vervolgonderzoek. In de derde paragraaf worden een aantal afsluitende opmerkingen geplaatst.

5.1 Conclusie

In hoofdstuk 1 kwam naar voren dat er de afgelopen jaren nog steeds een stijgende trend is te zien in het aantal vastgestelde soa's en hiv-infecties. Hieruit blijkt dat de bestaande interventieprogramma's niet (meer) in staat zijn om onveilig seksueel gedrag te voorkomen en dat er daarom meer onderzoek nodig is naar het seksuele gedrag van jongeren om zo de interventies te optimaliseren.

In het huidige onderzoek is vooral gekeken naar de invloed van twee modellen, namelijk het Prototype Willingness Model en de Theory of Planned Behaviour, op het seksuele gedrag van jongeren in de leeftijd van 15 tot 22 jaar oud. Een belangrijk doel van het huidige onderzoek was om de verklarende waarde van deze modellen vast te stellen. Daarnaast speelden de kenmerken van de prototypes van zowel veilig als onveilig seksueel gedrag een grote rol in het huidige onderzoek; het doel was om te bepalen of de twaalf bestaande kenmerken optimaal zijn als het gaat om seksueel gedrag of dat er gedragsspecifieke kenmerken bestaan die beter passen bij de prototypes. Verder is gekeken naar het verschil tussen het unsafe sex prototype en het safe sex prototype. Een doel van het huidige onderzoek was om te achterhalen of deze twee prototypes op verschillende manieren invloed hebben op seksueel gedrag. Als laatste is er ook gekeken naar de waarde van de nieuwe begrippen rondom het PWM als het gaat om seksueel gedrag, waarbij het doel was om uit te zoeken of deze begrippen invloed uitoefenen op seksueel gedrag.

De doelstellingen van het huidige onderzoek zijn in het tweede hoofdstuk omgezet in een aantal onderzoeksvragen. Om deze onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden zijn er, zoals besproken in hoofdstuk 3, een tweetal onderzoeken verricht aan de hand van vragenlijsten. In de volgende subparagrafen zullen de onderzoeksvragen beantwoord worden aan de hand van de statistische analyses behandeld in het resultatengedeelte

5.1.1. Verklarende waarde van de TPB en het PWM

De hoofdvraag van het huidige onderzoek was als volgt:

- In welke mate worden onveilig seksueel gedrag, de intentie tot onveilig seksueel gedrag, en de bereidheid tot onveilig seksueel gedrag verklaard door de Theory of Planned Behaviour en het Prototype Willingness Model?

Om deze vraag te beantwoorden zijn een aantal correlatie- en regressieanalyses uitgevoerd. De uitkomsten hiervan geven meer inzicht in de verklarende waarde van beide modellen. Uit de correlatieanalyse (tabel 18) kwam naar voren dat de intentie tot onveilig seksueel gedrag voornamelijk samenhangt met de sociale cognities van de TPB. Ook het gedrag, gemeten aan de hand van de variabelen condoomgebruik de laatste keer en condoomgebruik in het afgelopen jaar, correleert significant met de sociale cognities van de TPB. Echter, als het gaat om de bereidheid tot risicogedrag tonen de resultaten aan dat het unsafe sex prototype, en de aan het unsafe sex prototype gerelateerde begrippen, een significante rol spelen. De bereidheid tot risicogedrag correleert significant met de intentie, en de intentie met het condoomgebruik. Hieruit blijkt dat het unsafe sex prototype indirect invloed heeft op het gedrag.

De uitkomsten van de eerste regressieanalyse (tabel 19), waarbij als eerste de variabelen van de TPB zijn ingevoerd, laten zien dat de variabelen van de TPB meer verklaren dan de variabelen van het PWM als het gaat om de intenties van de respondenten. Echter, als het gaat om de bereidheid tot risicogedrag, voegen de variabelen van het PWM meer toe. De uitkomsten van de tweede regressieanalyse (tabel 20), waarbij de variabelen van het PWM als eerste zijn ingevoerd, laten zien dat het aandeel van het PWM in het verklaren van de intentie net iets minder is dan dat van de TPB. Als het gaat om de bereidheid tot risicogedrag, verklaren beide modellen een ongeveer even groot aandeel.

In de derde regressieanalyse (tabel 21) is gekeken naar het condoomgebruik de laatste keer en het condoomgebruik in het afgelopen jaar. De sociale cognities van de TPB verklaren hier net iets meer dan de variabelen van het PWM. Echter, als het gaat om het condoomgebruik in het afgelopen jaar, wordt een aanzienlijk groter deel verklaard door de variabelen van de TPB. Het PWM heeft minder invloed op het condoomgebruik in het afgelopen jaar. Dit blijkt niet te veranderen wanneer de variabelen van het PWM als eerste worden ingevoerd.

Concluderend kan worden gesteld dat de variabelen van de TPB over het algemeen beter in staat zijn om de intentie tot gedrag en het condoomgebruik te verklaren. Echter, het PWM verklaart tevens een aanzienlijk deel van de variantie in de intentie van de respondenten en het condoomgebruik van de respondenten. Het PWM is daarnaast beter in staat om de bereidheid tot risicogedrag te verklaren. Hieruit kan worden afgeleid dat het PWM wel degelijk een

toegevoegde waarde heeft, en dat het model goed naast de TPB kan worden gebruikt wanneer men de intentie tot gedrag, de bereidheid tot risicogedrag en het condoomgebruik wil verklaren en voorspellen.

5.1.2. Kenmerken prototypes

Zoals in het tweede hoofdstuk is beschreven werden de prototypes in vorige onderzoeken waarbij het PWM werd betrokken, in de meeste gevallen uitgevoerd door Gibbons en Gerrard, gemeten aan de hand van een 7-puntsschaal met twaalf kenmerken.

In het huidige onderzoek is geprobeerd een gedragsspecifiek prototype samen te stellen en te kijken of dit beter in staat is om onveilig seksueel gedrag te verklaren. De eerste subvraag was daarom als volgt:

- Volstaat het gebruik van een algemeen prototype of is een gedragsspecifiek prototype beter in staat om onveilig seksueel gedrag, de intentie tot onveilig seksueel gedrag, en de bereidheid tot onveilig seksueel gedrag te verklaren?

Om deze vraag te beantwoorden is als eerste een kwalitatief vooronderzoek verricht waarvoor een korte vragenlijst is samengesteld, waarin respondenten gevraagd werden om tenminste drie kenmerken te noemen die volgens hem of haar passen bij iemand die veilige sex heeft en bij iemand die onveilige sex heeft. Naast de twaalf kenmerken van Gibbons en Gerrard werden door de respondenten een aantal andere eigenschappen genoemd. Dit geeft aan dat er naast de oorspronkelijke kenmerken andere kenmerken of eigenschappen bestaan die sterk geassocieerd worden met de prototypes.

Uit de resultaten van een betrouwbaarheidsanalyse (tabel 5) komt tevens naar voren dat de acht toegevoegde kenmerken de betrouwbaarheid van de schaal van het unsafe sex prototype verhogen van .67 naar .76. Ook de betrouwbaarheid van de schaal van het abstainer prototype is verhoogd na toevoeging van de acht kenmerken, van .70 naar .80. Uit de regressieanalyses (tabel 19 t/m 22) blijkt dat de toevoeging van de nieuwe, gedragsspecifieke kenmerken weinig toevoegt aan de bestaande kenmerken. In de correlatieanalyse is te zien dat de correlatie van de schaal inclusief de nieuwe kenmerken minder significant zijn. Echter, in een enkel geval voegen de gedragsspecifieke kenmerken iets toe aan de demografische variabelen waar de oorspronkelijke kenmerken dit niet doen. Zo blijkt bijvoorbeeld dat de nieuwe kenmerken van de schaal een significante invloed hebben op het condoomgebruik de laatste keer (tabel 21), terwijl de schaal met de oorspronkelijke eigenschappen geen significante resultaten opleverde.

Kortom, hoewel de gedragsspecifieke kenmerken niet veel toevoegen, voegen ze in sommige gevallen iets toe waar de oorspronkelijke twaalf dit niet doen, en verhogen ze de

betrouwbaarheid van de prototype schalen. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het ontwikkelen van gedragsspecifieke prototypes voor verschillende soorten onveilig gedrag zeker de moeite waard is.

5.1.3. Het unsafe sex prototype en het safe sex prototype

Uit onderzoek van Gerrard et al. (2002) kwam naar voren dat het unsafe sex prototype en het safe sex prototype op verschillende manieren invloed hebben op het gedrag. Dit is echter, zoals al werd besproken in hoofdstuk 2, slechts in een tweetal onderzoeken onderzocht en geen van beide onderzoeken waren gericht op onveilig seksueel gedrag. In het huidige onderzoek is daarom gekeken of het unsafe sex prototype en het safe sex prototype op verschillende manieren invloed hebben op onveilig seksueel gedrag. De tweede subvraag was:

- Hebben het unsafe sex prototype en het safe sex prototype op verschillende manieren invloed op onveilig seksueel gedrag, de intentie tot onveilig seksueel gedrag, en de bereidheid tot onveilig seksueel gedrag, en zo ja, hoe?

Om antwoord te kunnen geven op deze vraag is in de vragenlijst onderscheid gemaakt tussen de twee verschillende prototypes, en in de analyses zijn beide prototypes meegenomen. Binnen het safe sex prototype en het unsafe sex prototype is weer onderscheid gemaakt tussen algemene kenmerken en gedragsspecifieke kenmerken,

Uit de correlatieanalyse (tabel 18) kwam naar voren dat de scores op de unsafe sex prototype significant samenhangen met de bereidheid tot risicogedrag. Uit de regressieanalyses kwam eveneens naar voren dat de scores op het unsafe sex prototype een significante invloed hebben op de bereidheid tot risicogedrag. Het unsafe sex prototype inclusief de gedragsspecifieke kenmerken speelt een significante rol als het gaat om het condoomgebruik de laatste keer. Deze resultaten komen overeen met onderzoek van Gerrard et al. (2002), waarin tevens een samenhang werd gevonden tussen de bereidheid tot risicogedrag en het unsafe sex prototype. Uit hetzelfde onderzoek kwam echter ook naar voren dat de safe sex prototypes het gedrag op een meer overdachte en intentionele manier beïnvloeden. Dit zou inhouden dat er een correlatie zou zijn tussen de safe sex prototype schaal en de intentieschaal, maar deze correlatie was in het huidige onderzoek nauwelijks waarneembaar.

Concluderend kan worden gesteld dat het huidige onderzoek geen eenduidige resultaten heeft opgeleverd wat betreft de werking van het safe sex prototype. Het unsafe sex prototype blijkt invloed te hebben op zowel de bereidheid tot risicogedrag en de intentie, en het unsafe sex prototype inclusief de gedragsspecifieke kenmerken heeft tevens een significante invloed op het condoomgebruik de laatste keer. Het unsafe sex prototype heeft dus zowel direct als indirect invloed op het gedrag. Het huidige onderzoek heeft geen significante resultaten opgeleverd als

het gaat om het safe sex prototype, en daarom is niet op te maken of er inderdaad verschil is tussen de werking van het unsafe sex prototype en de werking van het safe sex prototype.

5.1.4. Prototype gelijkenis, prototype overdenking en prototype aantrekkelijkheid

Zoals al is besproken in hoofdstuk 2 wordt in meer recente onderzoeken, naast het actor en abstainer prototype, tevens rekening gehouden met de begrippen prototype gelijkenis, prototype overdenking en prototype aantrekkelijkheid. Aangezien er over de invloed van deze variabelen nog maar weinig bekend is, zijn deze in het huidige onderzoek meegenomen. De derde subvraag was dan ook:

- Hebben de variabelen prototype gelijkenis, prototype overdenking en prototype aantrekkelijkheid invloed op seksueel onveilig gedrag, de intentie tot onveilig seksueel gedrag, en de bereidheid tot onveilig seksueel gedrag?

In het huidige onderzoek zijn items over deze begrippen opgenomen in de vragenlijst om te onderzoeken of deze begrippen invloed hebben op onveilig seksueel gedrag. Prototype gelijkenis is in eerste instantie in verband gebracht met prototypes omdat uit onderzoek (o.a. Buunk & Gibbons, 1997) is gebleken dat ‘social comparison’ invloed heeft op gedrag. In het huidige onderzoek komt uit regressieanalyses inderdaad naar voren dat prototype gelijkenis van het safe sex prototype een significante invloed heeft op het condoomgebruik tijdens de laatste keer en het condoomgebruik in het afgelopen jaar. Daarnaast hangt de variabele prototype gelijkenis van het unsafe sex prototype significant samen met de intentie tot gedrag. Uit de correlatieanalyse kwam tevens naar voren dat deze variabele samenhangt met de bereidheid tot risicogedrag.

Uit onderzoek van Gerrard et al. (2005) blijkt dat de mate waarin mensen stilstaan bij een prototype, prototype overdenking, invloed heeft op gezondheidsgedrag. In het huidige onderzoek leverden zowel de correlatieanalyses als de regressieanalyses echter geen significante resultaten op wat betreft de variabele prototype overdenking.

In tegenstelling tot prototype overdenking, leverden de items over prototype aantrekkelijkheid wel significante resultaten op. Uit de correlatieanalyse blijkt dat de variabele prototype aantrekkelijkheid van het unsafe sex prototype zeer sterk samenhangt met de intentie tot gedrag en de bereidheid tot risicogedrag. De resultaten van de regressieanalyses tonen tevens een sterke samenhang tussen prototype aantrekkelijkheid en de intentie tot gedrag aan. Daarnaast kwam naar voren dat de variabele prototype aantrekkelijkheid van het safe sex prototype samenhangt met het condoomgebruik de laatste keer.

Kortom, de bevindingen van het huidige onderzoek tonen aan dat de variabelen prototype gelijkenis en prototype aantrekkelijkheid een zeer sterke invloed hebben op onveilig seksueel gedrag, zowel direct als indirect via de intentie en de bereidheid tot risicogedrag. Het is daarom aan te raden om zowel prototype gelijkenis als prototype aantrekkelijkheid op te nemen in het Prototype Willingness Model. De variabele prototype overdenking lijkt nauwelijks tot geen invloed te hebben op onveilig seksueel gedrag.

Opvallend is dat er een verschil blijkt te zijn tussen prototype gelijkenis en aantrekkelijkheid van het unsafe sex prototype en het safe sex prototype. Prototype gelijkenis en prototype aantrekkelijkheid van het unsafe sex prototype spelen een grote rol bij de intentie tot gedrag en de bereidheid tot risicogedrag. Prototype gelijkenis en prototype aantrekkelijkheid van het safe sex prototype hebben meer invloed op het condoomgebruik.

5.2 Discussie

5.2.1. Beperkingen huidige onderzoek

Het huidige onderzoek kent een aantal beperkingen. Als eerste kunnen er een aantal kanttekeningen worden geplaatst bij de onderzoeksgroep. Deze bestond uit adolescenten in de leeftijd van 15 tot en met 22 jaar oud. Hoewel de grootte van de onderzoeksgroep voldoende was (205 respondenten), zijn er maar vijf vragenlijsten ingevuld door 15-jarigen, acht door 21-jarigen en twee door 22-jarigen. Een volgend onderzoek zou kunnen streven naar een meer gelijke verdeling tussen respondenten van verschillende leeftijden. Verder heeft het huidige onderzoek zich vooral gericht op ROC-scholieren. Onderzoek waarin tevens lager- en/of hoger opgeleide adolescenten worden betrokken zou tot andere resultaten kunnen leiden.

Ten tweede speelt naast de onderzoeksgroep tevens het gebruikte meetinstrument een rol bij de beperkingen van het huidige onderzoek. In het huidige onderzoek is gebruik gemaakt van vragenlijsten. Bij het gebruik van vragenlijsten wordt vertrouwd op de zelfobservatie en het zelfinzicht van de respondenten. Het is mogelijk, zeker wanneer het om onderwerpen als seksueel gedrag gaat, dat de respondenten niet alle vragen naar waarheid hebben ingevuld, of dat zij sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven. Hoewel geprobeerd is dit te vermijden, door middel van het garanderen van de anonimiteit, is het niet met zekerheid te zeggen dat de antwoorden gegeven door de respondenten overeen komen met hun gedrag en hun meningen. Verder zijn er ook een aantal inhoudelijke kanttekeningen te plaatsen bij het meetinstrument. Zo kwamen in de vragenlijst als eerste de prototypes aan de orde. De twaalf oorspronkelijke kenmerken behorende bij deze prototypes, afkomstig uit onderzoek van Gibbons en Gerrard, zijn ten behoeve van het huidige onderzoek vertaald van het Engels naar het Nederlands. Deze

vertaling kan invloed hebben gehad op de resultaten van het onderzoek. Daarnaast zijn bij het samenstellen van het meetinstrument een aantal variabelen buitenweggelaten. Hoewel hier bewust voor is gekozen, gezien het grote aantal items in de vragenlijst, zouden een aantal factoren wel degelijk invloed gehad kunnen hebben op de uitkomsten. Zo zijn er in de vragenlijst geen items aan bod gekomen over eventuele andere voorbehoedsmiddelen, zoals de pil, terwijl dit wel invloed zou kunnen hebben op het condoomgebruik. Daarnaast is er bij de items over het condoomgebruik niet gevraagd of het ging om wisselende seksuele contacten of contacten binnen een relatie, en of de respondent zelf het initiatief had genomen om beschermingsmaatregelen te treffen of dat hun partner dat heeft gedaan. Er is wel aan de respondenten gevraagd of zij een relatie hebben, maar de term 'relatie' is niet gedefinieerd, en deze variabele is niet meegenomen in de analyses.

Ten derde zijn er een aantal beperkingen opgetreden die gerelateerd zijn aan de data-analyses. Uit tijdsgebrek zijn namelijk een aantal variabelen niet meegenomen tijdens het uitvoeren van de analyses. Zo is de demografische variabele etnische achtergrond wel meegenomen in de vragenlijst, aan de hand van vragen als vragen "Waar ben je zelf geboren?", "Waar is je vader geboren?" en "Waar is je moeder geboren?", maar niet in alle analyses. Ook de leeftijd van de respondenten en het wel of niet hebben van een relatie zijn niet meegenomen tijdens verdere analyses.

5.2.2. Aanbevelingen vervolgonderzoek

In het huidige onderzoek zijn een aantal interessante resultaten gevonden. Als eerste is gebleken dat het samenstellen van een gedragsspecifiek prototype kan leiden tot een hogere betrouwbaarheid van de schalen. Daarnaast heeft het toevoegen van gedragsspecifieke kenmerken in het huidige onderzoek meer significante resultaten opgeleverd. Vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op het optimaliseren van een gedragsspecifiek prototype, ook voor ander onveilig gezondheidsgedrag, zoals roken of overmatig alcoholgebruik.

In het huidige onderzoek zijn een aantal factoranalyses uitgevoerd om te kijken of de kenmerken van de prototypes op verschillende factoren laden. Dit bleek inderdaad het geval te zijn. Uit tijdsgebrek is besloten om bij de verdere analyses geen onderscheid te maken in factoren. Het meenemen van de verschillende factoren in bijvoorbeeld correlatieanalyses zou echter wel meer inzicht kunnen geven in de werking van bijvoorbeeld het actor of unsafe sex prototype en het abstainer of safe sex prototype, en kan dus zeer interessant zijn voor vervolgonderzoek.

Verder is uit de resultaten naar voren gekomen dat prototype gelijkens en prototype aantrekkelijkheid een sterke invloed hebben op onveilig seksueel gedrag. Het is echter nog niet duidelijk op welke manier deze variabelen werken. Het zou daarom interessant zijn om hiernaar meer kwalitatief onderzoek te verrichten, bijvoorbeeld aan de hand van vragenlijsten met meer items over de aantrekkelijkheid van het prototype en de gelijkens met het prototype.

De werking van het safe sex prototype is in het huidige onderzoek niet duidelijk geworden aangezien de safe sex prototype schaal geen significante resultaten heeft opgeleverd. In vorig onderzoek is dit echter wel het geval geweest. Vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op het meten van safe sex of abstainer prototypes, om zo te bepalen of het nuttig is om deze schaal op te nemen in het Prototype Willingness Model.

Kortom, er bestaat nog veel onduidelijkheid over de werking van het Prototype Willingness Model en de aan het model gerelateerde begrippen. In het huidige onderzoek zijn alle variabelen afkomstig uit het model opgenomen in de vragenlijst en meegenomen in de analyses. Vervolgonderzoek zou zich specifiek kunnen richten op één van deze variabelen, zodat meer uitgebreide analyses kunnen worden uitgevoerd, om zo meer duidelijkheid te krijgen over de werking en de toegevoegde waarde van de variabelen.

5.2.3. Ter afsluiting

Het meten van niet-intentioneel gedrag vormt een uitdaging. Het is duidelijk dat het gedrag van met name adolescenten niet alleen het gevolg is van de intenties die zij hebben, maar in hoeverre en op welke manier niet-intentionele processen een rol spelen is nog niet precies duidelijk. In het huidige onderzoek is aangetoond dat het Prototype Willingness Model, dat zich richt op het meten van niet-intentioneel gedrag, een duidelijke toegevoegde waarde heeft naast de Theory of Planned Behaviour. Veel variabelen afkomstig uit het PWM blijken invloed te hebben op onveilig seksueel gedrag. Het wordt daarom aanbevolen om meer onderzoek te verrichten naar dit model, om zo meer inzicht te krijgen in de precieze werking van de variabelen.

In de bestaande interventieprogramma's, die gericht zijn op het bevorderen van condoomgebruik en het terugdringen van het aantal soa's, spelen vooral variabelen uit de Theory of Planned Behaviour en soortgelijke modellen een grote rol. Gezien het nog steeds toenemende aantal soa's en hiv-infecties dat elke jaar wordt gediagnosticeerd, kan worden gesteld dat deze interventieprogramma's niet het gewenste effect hebben. Interventieprogramma's waarin variabelen uit het PWM worden opgenomen zouden mogelijk meer effect kunnen hebben. Met behulp van de huidige campagnes wordt vooral geprobeerd om de intenties van jongeren te beïnvloeden.

Als het gaat om adolescenten is het echter zeer belangrijk om ook de bereidheid tot risicogedrag, zoals onveilige sex, te verlagen. Naast onderzoek naar de werking van het PWM model, is het daarom ook uitermate belangrijk om meer onderzoek te verrichten naar de mogelijkheden van implementatie van de variabelen uit het PWM.

Literatuurlijst

Ajzen, I. (1985). From intentions to actions: A theory of planned behaviour. In Kuhl, J. and Beckmann, J. (Eds), *Action-control: From cognition to behaviour*, 11-39. Springer, Heidelberg, Germany.

Albarracín, D., Johnson, B.T., Fishbein, M. & Muellerleile, P.A. (2001). Theories of reasoned action and planned behaviour as models of condom use: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 127, 1420-161.

Armitage, C.J., & Conner, M. (2001). Efficacy of the theory of planned behaviour: a meta-analytic review. *British Journal of Social Psychology*, 40, 471-499.

Barton, J., Chassin, L., Clark, P.C., & Steven, S.J. (1982). Social image factors as motivators of smoking initiation in early and middle adolescence. *Child Development*, 53, 1499-1511.

Blanton, H., Gibbons, F.X., Gerrard, M., Conger, K.J., & Smith, G.E. (1997). Role of family and peers in the development of prototypes associated with substance use. *Journal of Family Psychology*, 11, 271-288.

Blanton, H., Vanden Eijnden, R. J., Buunk, B. P., Gibbons, F. X., Gerrard, M., & Bakker, A. (2001). Accentuate the negative: Social images in the prediction and promotion of condom use. *Journal of Applied Social Psychology*, 31, 274-295.

Buunk, B.P., & Gibbons, F.X. (Eds.), (1997). *Health, coping, and well-being: Perspectives from social comparison theory*. Mahwah, NJ: Erlbaum.

Gibbons, F.X., Gerrard, M. & Boney-McCoy, S. (1995). Prototype perception predicts (lack of) pregnancy prevention. *Personality and Social Bulletin*, 21, 85-93.

Gerrard, M., Gibbons, F. X., Reis-Bergan, M., Trudeau, L., Vande Lune, L. S., & Buunk, B. (2002). Health cognitions and adolescent alcohol consumption: Inhibitory effects of drinker and non-drinker prototypes. *Health Psychology*, 21, 601-609.

Gerrard, M., Gibbons, F.X., Stock, M.L., Lune, L.S.V., van de, & Cleveland, M.J. (2005). Images of smokers and willingness to smoke among African American pre-adolescents: An application of the Prototype/Willingness Model of adolescent health risk behaviour to smoking initiation. *Journal of Pediatric Psychology, 30*, 305-318.

Gerrard, M., Gibbons, F.X., Stock, M.L., & Lane, D.J. (2005). Smoking cessation: Social comparison level predicts succes for adult smokers. *Health Psychology, 24*, 623-629.

Gibbons, F.X., & Gerrard, M. (1995). Predicting young adults' health risk behaviour. *Journal of Personality and Social Psychology, 69*, 505-517.

Gibbons, F.X., Gerrard, M., Blanton, H., & Russell, D.W. (1998). Reasoned action and social reaction: Willingness and intention as independent predictors of health risk. *Journal of Personality and Social Psychology, 74*, 1164-1180.

Gibbons, F.X., Gerrard, M., Lane, D.J., Mahler, H.I.M. & Kulik, J.A. (2005). Using UV Photography to Reduce Use of Tanning Booths: A Test of Cognitive Mediation. *Health Psychology, 24*, 358-363.

Glanz, K., Rimer, B.K. & Lewis, F.M. (2002). *Health Behavior and Health Education. Theory, Research and Practice*. San Fransisco: Wiley & Sons.

Godin, G., Valois, P., LePage, L., & Desharnais, R. (1992). Predictors of smoking behaviour: an application of Ajzen's theory of planned behaviour. *British Journal of Addiction, 87*, 1335-1343.

Godin, G., Valois, P. and Lepage, L. (1993). The pattern of influence of perceived behavioral control upon exercising behavior: An application of Ajzen's theory of planned behaviour. *Journal of Behavioral Medicine, 16*, 81-102.

Marín, B. V., Gómez, C. A., Tschann, J., & Gregorich, S. (1997). Condom use in unmarried Latino men: A test of cultural constructs. *Health Psychology, 16*, 458-467.

Nationaal Kompas Volksgezondheid (2005). Haks, K., Van de Laar, M.J.W. *Beschrijving van gebruikte gegevensbronnen*. In: Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid. Bilthoven: RIVM. Geraadpleegd op 22 augustus 2006 via: http://www.rivm.nl/vtv/object_document/o1390n16939.html

Ouellette, J. A., Hessling, R., Gibbons, F. X., Reis-Bergan, M. J., & Gerrard, M. (2005). Prototypes vs. possible selves: Image consideration as health promotion. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31, 610–620.

Parker, D., Manstead, A. S. R., Stradling, S. G., Reason, J. T., & Baxter, J. S. (1992). Intention to commit driving violations—an application of the theory of planned behavior. *Journal of Applied Psychology*, 77, 94–101.

Pomery, E.A., Gibbons, F.X., Gerrard, M., Cleveland, M.J., Brody, G.H. & Wills, T.A. (2005). Families and risk: Prospective analyses of familial and social influences on adolescent substance use. *Journal of Family Psychology*, 19, 560-570.

Rivis, A., Sheeran, P., & Armitage, C.J. (2006). Augmenting the theory of planned behaviour with the prototype/willingness model: Predictive validity of actor versus abstainer prototypes for adolescent's health-protective and health-risk intentions. *British Journal of Health Psychology*, 11, 483-500.

Rivis, A., & Sheeran, P. (2003). Social influences and the theory of planned behaviour: evidence for a direct relationship between prototypes and young people's exercise behaviour. *Psychology and Health*, 18, 567-583.

RIVM (2006). De Boen, I.M., Op de Coull, E.L.M., Koedijk, F.D.H., Van Veen, M.G., Van Sighem, A.I., Van de Laar, M.J.W. (2006). HIV and Sexually Transmitted Infections in the Netherlands in 2005 (Rapport RIVM 441100024/2006).

Rogers, R.W. (1983). Cognitive and physiological processes in fear appeals and attitude change: A revised theory of protection motivation. In J. Cacioppo & R. Petty (Eds.), *Social Psychophysiology*. New York: Guilford Press.

SOA AIDS Nederland (2006). SOA AIDS jaarverslag 2005. Geraadpleegd op 23 augustus via: <http://www.soaids.nl/downloads>

Spijkerman, R., Van den Eijnden, R.J.J.M., Vitale, S. & Engels, R.C. (2004). Explaining adolescents' smoking and drinking behavior: the concept of smoker and drinker prototypes in relation to variables of the theory of planned behavior. *Addictive Behaviors*, 29, 1615–1622.

Taylor, S.E., Wood, J.V., & Lichtman, R.R. (1983). It could be worse: Selective evaluation as a response to victimization. *Journal of Social Issues*, 39, pp. 19-40.

Wills, T.A. (1981). Downward comparison principles in social psychology. *Psychological Bulletin*, 90, pp. 245-271.

Wills, T.A., Gibbons, F.X., Gerrard, M., & Brody, G.H. (2000). Protection and vulnerability processes relevant for early onset of substance use: A test among African American children. *Health Psychology*, 19, pp. 312-318.

Bijlage 1: Vragenlijst kwalitatief vooronderzoek

Vragenlijst

De vragen die hieronder worden gesteld hebben te maken met het beeld dat jij hebt van bepaalde mensen. We zijn geïnteresseerd in jouw ideeën over deze groep mensen, bijvoorbeeld filmsterren of oma's. Iedereen heeft een bepaald beeld van deze personen. Een filmster wordt bijvoorbeeld vaak omschreven als mooi of rijk, en een typische oma wordt bijvoorbeeld omschreven als lief en oud. Dit hoeft niet te betekenen dat alle filmsterren en oma's hetzelfde zijn, maar meer dat deze mensen bepaalde eigenschappen delen.

Op dit moment zijn wij bezig met een onderzoek naar onveilig sexueel gedrag onder jongeren. Wij willen graag van jou weten hoe jij denkt over mensen die altijd veilige sex hebben en mensen die regelmatig onveilige sex hebben met verschillende partners.

Kun je tenminste 3 kenmerken noemen die volgens jou passen bij iemand die veilige sex heeft (met condoom)?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10

Kun je tenminste 3 kenmerken noemen die volgens jou passen bij iemand die onveilige sex heeft (zonder condoom) ?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10

Als laatste volgen hieronder nog een paar vragen over jezelf.

Hoe oud ben je? jaar

Wat is je geslacht? man
 vrouw

Bedankt voor het invullen!

Bijlage 2: Vragenlijst kwantitatief onderzoek

Vragenlijst

Deze vragenlijst gaat over veilig vrijen. Het is belangrijk dat je de vragenlijst eerlijk invult want het onderzoek kan helpen bij het voorkomen van ziektes die door onveilig vrijen worden overgedragen. Het gaat om jouw mening en er zijn dus geen goede of slechte antwoorden. De vragenlijst is volledig anoniem, je hoeft je naam niet op te schrijven.

De eerste 2 vragen die op de volgende bladzijdes worden gesteld hebben te maken met het beeld dat jij hebt van bepaalde mensen. We zijn geïnteresseerd in jouw ideeën over deze personen, zoals bijvoorbeeld filmsterren of oma's. Iedereen heeft een bepaald beeld van deze personen. Een filmster wordt bijvoorbeeld vaak omschreven als mooi of rijk, en een typische oma wordt bijvoorbeeld omschreven als lief en oud. Dit hoeft niet te betekenen dat alle filmsterren en oma's hetzelfde zijn, maar meer dat deze mensen bepaalde eigenschappen delen.

Bij vraag 1 en 2 worden een aantal goede en slechte eigenschappen genoemd. Wij willen je vragen om aan te geven in hoeverre jij deze kenmerken bij een bepaald type persoon vindt passen. Je kunt dit doen door een cijfer te omcirkelen (1 t/m 7). Als je een eigenschap helemaal niet vindt passen bij een type persoon kun je het cijfer 1 omcirkelen. Als je vindt dat een eigenschap absoluut wel past bij een type persoon kun je het cijfer 7 omcirkelen.

Succes met het invullen van de vragenlijst !!

- 1) Kun je aangeven in hoeverre jij de onderstaande eigenschappen vindt passen bij iemand van jouw leeftijd die onveilige sex heeft (zonder condoom)?

	Helemaal niet	Niet	Vrijwel niet	Een beetje	Vrij veel	wel	Helemaal wel
Slim	1	2	3	4	5	6	7
Rommelig	1	2	3	4	5	6	7
Populair	1	2	3	4	5	6	7
Onvolwassen	1	2	3	4	5	6	7
Cool	1	2	3	4	5	6	7
Zelfverzekerd	1	2	3	4	5	6	7
Onafhankelijk	1	2	3	4	5	6	7
Onzorgvuldig	1	2	3	4	5	6	7
Onaantrekkelijk	1	2	3	4	5	6	7
Saai	1	2	3	4	5	6	7
Voorzichtig	1	2	3	4	5	6	7
Egoïstisch	1	2	3	4	5	6	7
Verstandig	1	2	3	4	5	6	7
Netjes gekleed	1	2	3	4	5	6	7
Aardig	1	2	3	4	5	6	7
Jong	1	2	3	4	5	6	7
Dom	1	2	3	4	5	6	7
Angstig	1	2	3	4	5	6	7
Nadenkend	1	2	3	4	5	6	7
Onverschillig	1	2	3	4	5	6	7

In hoeverre vind jij dat je lijkt op dit type persoon? Je kunt dit aangeven door wederom een cijfer te omcirkelen.

Helemaal niet						Helemaal
1	2	3	4	5	6	7

Kun je aangeven hoe vaak jij nadenkt over dit type persoon?

Nooit						Heel vaak
1	2	3	4	5	6	7

Kun je aangeven in hoeverre jij zo'n type persoon aantrekkelijk vindt?

Helemaal niet aantrekkelijk						Heel aantrekkelijk
1	2	3	4	5	6	7

- 2) Kun je aangeven in hoeverre jij de onderstaande eigenschappen vindt passen bij iemand van jouw leeftijd die veilige sex heeft (met condoom)?

	Helemaal niet	Niet	Vrijwel niet	Een beetje	Vrij veel	wel	Helemaal
Slim	1	2	3	4	5	6	7
Rommelig	1	2	3	4	5	6	7
Populair	1	2	3	4	5	6	7
Onvolwassen	1	2	3	4	5	6	7
Cool	1	2	3	4	5	6	7
Zelfverzekerd	1	2	3	4	5	6	7
Onafhankelijk	1	2	3	4	5	6	7
Onzorgvuldig	1	2	3	4	5	6	7
Onaantrekkelijk	1	2	3	4	5	6	7
Saai	1	2	3	4	5	6	7
Voorzichtig	1	2	3	4	5	6	7
Egoïstisch	1	2	3	4	5	6	7
Verstandig	1	2	3	4	5	6	7
Netjes gekleed	1	2	3	4	5	6	7
Aardig	1	2	3	4	5	6	7
Jong	1	2	3	4	5	6	7
Dom	1	2	3	4	5	6	7
Angstig	1	2	3	4	5	6	7
Nadenkend	1	2	3	4	5	6	7
Onverschillig	1	2	3	4	5	6	7

In hoeverre vind jij dat je lijkt op dit type persoon? Je kunt dit aangeven door wederom een cijfer te omcirkelen.

Helemaal niet						Helemaal
1	2	3	4	5	6	7

Kun je aangeven hoe vaak jij nadenkt over dit type persoon?

Nooit						Heel vaak
1	2	3	4	5	6	7

Kun je aangeven in hoeverre jij zo'n type persoon aantrekkelijk vindt?

Helemaal niet aantrekkelijk						Heel aantrekkelijk
1	2	3	4	5	6	7

- 3) Hieronder staan stellingen. Wij willen je vragen om aan te geven in hoeverre je het eens bent met deze stellingen. Je kunt dit doen door een cijfer te omcirkelen. Als je het absoluut niet eens bent met een stelling kun je het cijfer 1 omcirkelen. Als je het juist helemaal eens bent met een stelling kun je een 5 omcirkelen.

Het gebruik van condooms zal...	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
... sex minder romantisch maken	1	2	3	4	5
... sex minder plezierig maken	1	2	3	4	5
... een vervelende onderbreking zijn van de sex	1	2	3	4	5
... het sexuele genot van mijn partner verminderen	1	2	3	4	5
... mijn sexuele genot verminderen	1	2	3	4	5
... mij het gevoel geven dat ik minder man/vrouw ben	1	2	3	4	5

Het gebruik van een condoom zal...	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
... moeilijk van te voren te plannen zijn	1	2	3	4	5
... weerstand van mijn partner oproepen	1	2	3	4	5
... de sex rommelig maken	1	2	3	4	5
... de sex beschamend maken	1	2	3	4	5
... mijn partner het idee geven dat ik drager ben van het HIV-virus	1	2	3	4	5
... mijn partner het idee geven dat ik met iedereen sex heb	1	2	3	4	5

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
Als ik voorstel een condoom te gebruiken, zal mijn partner het idee hebben dat ik hem/haar niet vertrouw	1	2	3	4	5
Mijn huidige sexpartner vindt dat we condooms moeten gebruiken	1	2	3	4	5
Ik trek me veel aan van de mening van mijn huidige sex partner	1	2	3	4	5
Mijn vrienden/vriendinnen vinden dat ik condooms moet gebruiken	1	2	3	4	5
Ik trek me veel aan van de mening van mijn vrienden/vriendinnen	1	2	3	4	5
Mijn ouders vinden dat ik condooms moet gebruiken	1	2	3	4	5
Ik trek me veel aan van de mening van mijn ouders	1	2	3	4	5

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
Ik heb er veel controle over of ik en mijn partner een condoom gebruiken	1	2	3	4	5
Ik vind dat ik in staat ben om mijn partner er van te overtuigen een condoom te gebruiken	1	2	3	4	5
Het ligt vooral aan mij of we een condoom gebruiken	1	2	3	4	5
Ik vind het moeilijk om vooruit te denken als het om sex gaat	1	2	3	4	5
Ik vind condooms moeilijk te gebruiken	1	2	3	4	5
Ik vind condooms moeilijk te verkrijgen	1	2	3	4	5
Ik ben in staat om met mijn partner over veilig vrijen te praten	1	2	3	4	5
Ik ben in staat om mijn partner naar zijn/haar sexverleden te vragen	1	2	3	4	5
Ik denk dat mijn partner boos wordt als ik voorstel een condoom te gebruiken	1	2	3	4	5
Ik ben bang dat ik een slechte indruk maak op mijn partner als ik voorstel een condoom te gebruiken	1	2	3	4	5
In de toekomst zal ik altijd een condoom gebruiken	1	2	3	4	5
In de toekomst zal ik geen sex hebben als het niet mogelijk is om een condoom te gebruiken	1	2	3	4	5
In de toekomst zal ik het gebruik van een condoom eisen, zelfs als mijn partner geen condoom wil gebruiken	1	2	3	4	5
Als ik een condoom wil gebruiken maar mijn partner niet, dan hebben we geen sex	1	2	3	4	5
Als mijn partner geen condoom wil gebruiken, pas ik mij aan de wensen van mijn partner aan	1	2	3	4	5
Als mijn partner geen condoom wil gebruiken, probeer ik hem/haar er van te overtuigen een condoom te gebruiken	1	2	3	4	5

- 4) Stel, je hebt een afspraakje met een jongen of meisje van jouw leeftijd en deze persoon wil graag met jou naar bed. Jullie hebben geen van beiden een condoom bij je. Hoe waarschijnlijk is het dat je in deze situatie:

a) geen sex hebt

Helemaal niet waarschijnlijk						Heel waarschijnlijk
1	2	3	4	5	6	7

b) wel sex hebt zonder condoom

Helemaal niet waarschijnlijk						Heel waarschijnlijk
1	2	3	4	5	6	7

5) Hoe waarschijnlijk is het dat jij het komende jaar sex zult hebben?

Helemaal niet waarschijnlijk						Heel waarschijnlijk
1	2	3	4	5	6	7

Stel dat jij het komende jaar sex hebt. Hoe waarschijnlijk is het dan dat je een condoom zult gebruiken?

Helemaal niet waarschijnlijk						Heel waarschijnlijk
1	2	3	4	5	6	7

6) Hoe oud ben je? jaar

Wat is je geslacht? man vrouw

Waar ben je zelf geboren? Nederland Suriname
 Turkije Antillen
 Marokko Anders

Waar is je vader geboren? Nederland Suriname
 Turkije Antillen
 Marokko Anders

Waar is je moeder geboren? Nederland Suriname
 Turkije Antillen
 Marokko Anders

Heb je een relatie? ja nee

Ben je weleens met iemand naar bed geweest? ja nee

Zo ja, hebben jullie de laatste keer een condoom gebruikt? ja nee

Als je in het afgelopen jaar sex hebt gehad, hoe vaak gebruikte je daarbij een condoom?
 Altijd
 Bijna altijd
 Soms
 Nooit

Bedankt voor het invullen !!